BAiD
Balıkesir İlahiyat Dergisi
Balıkesir Theology Journal
dergipark.org.tr/tr/pub/baid
Haziran / June 2026

Öğretim Elemanlarının Perspektifinden Yüksek Din Öğretiminde Arapça Eğitimi Üzerine Bir Alan Araştırması

A Field Study on Arabic Education in Higher Religious Education from the Perspective of Faculty Members

Ahmet Ali Çanakcı

Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı.
ahmet.canakci@balikesir.edu.tr-ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-6200-2763.

Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received: 15.02.2026
Kabul Tarihi / Date Accepted: 25.06.2026

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Araştırma için, Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 20.04.2020 tarih ve 2020/4 sayılı toplantısında "Etik Kurul" izni alınmıştır. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. For this research, "Ethics Committee" approval was obtained from the Balıkesir University Social and Human Sciences Ethics Committee at its meeting dated 20.04.2020 and numbered 2020/4.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / The author(s) has/have no conflict of interest to declare.

Yapay Zeka Kullanımı / Artificial Intelligence Usage: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. / The preparation of this study did not involve the use of any artificial intelligence–based tools or applications. All content of the study was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and principles of academic ethics.

Lisans / License: Bu makale Creative Commons Alıntı-GayriTicari 4.0 (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır. / This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY-NC 4.0) International License.

İntihal Politikası Beyanı / Plagiarism Policy: Bu makale iThenticate yazılımıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir. / This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism was detected.

Atıf/Citation: Çanakcı, Ahmet Ali. "Öğretim Elemanlarının Perspektifinden Yüksek Din Öğretiminde Arapça Eğitimi Üzerine Bir Alan Araştırması". *BAİD 23* (Haziran 2026), 19-73.

Bu makale, yazarın "Öğretim Elemanlarına Göre Yüksek Din Öğretiminde Arapça Eğitimi Üzerine Ampirik Bir Araştırma" başlıklı çalışmasının gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

Öz

Bu çalışma, genelde yüksek din öğretimi kurumları özelde ise ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde Arapça dersine giren öğretim elemanlarının, Arapça eğitimine bakışını ortaya koymayı amaçlayan bir alan araştırmasıdır. Çalışmada, öğretim elemanlarının gözüyle öğrenme-öğretme süreci açısından ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde Arapça öğretimiyle ilgili mevcut durum, sorunlar ve değerlendirmelerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Çalışma, tarama modeline dayalı olarak nicel araştırma yöntemiyle tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Araştırma evrenini, Türkiye'deki ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde görev yapan tüm Arapça öğretim elemanları, örneklemini ise bunların arasından basit tesadüfî örnekleme yöntemiyle seçilen 100 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre; Arapça öğretiminde ortak bir ders kitabının sistematik biçimde takip edilmediği, öğretim elemanlarının önemli bir bölümü tarafından Arapça ders kitabının yeterli bulunduğu, fakat öğretim yöntem-teknikleri, dilbilgisi ve öğretim programıyla ilgili konularda kitapların yetersiz görüldüğü, derslerde dil becerilerinin gelişimine yönelik çeşitli yöntem-teknik ve öğretim teknolojilerinin kullanıldığı, bunlarda soru-cevap, anlatım ve bilgisayar destekli öğretim yöntemi ile yazı tahtası, projeksiyon cihazı ve bilgisayar materyalinin daha çok kullanıldığı, çoğunlukla derse hazırlanarak girildiği, kısmen de olsa ders dışı etkinliklere yer verildiği, genelde Arap Dili ve Belagati ile pedagoji literatürünün takip edildiği, başarılı bir Arapça eğitimcisinde ön plana çıkan temel nitelik ve yeterliklerin, derse ve öğrencilere karşı ilgili olma, alan bilgisi ve pedagojik formasyon olduğu, Arapça öğretim programının dersin amaçlarının gerçekleşme düzeyine kısmen de olsa katkı sağladığı, öğrencilerin Arapça dersine karşı az ilgili/ilgisiz, Arapça hazırbulunuşluk düzeyi açısından ise orta/zayıf/çok zayıf olduğu, öğrencilerde fakülteye giriş ve mezuniyet sonrasında Arapça seviyelerinde kısmen de olsa olumlu bir değişim yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca Arapça eğitimi sürecinde çok boyutlu ve çeşitli sorunlarla karşılaşıldığı, bunların arasında en belirleyici sorunun öğrenci ilgisizliği olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yüksek Din Öğretimi, İlahiyat Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi, Arapça Eğitimi, Öğretim Elemanı.

Abstract

This study is a field research aiming to reveal the perspective of faculty members teaching Arabic courses in higher religious education institutions in general, and in theology and Islamic sciences faculties in particular, on Arabic education. This study aims to identify the current situation, problems, and assessments regarding Arabic language teaching in theology and Islamic sciences faculties, from the perspective of teaching staff. The study was designed using a quantitative research method based on a survey model. The survey technique was used as a data collection tool. The research population consists of all Arabic instructors working in theology and Islamic sciences faculties in Turkey, and the sample consists of 100 instructors selected from among them using a simple random sampling method. According to the results of the research; it was found that a common textbook is not systematically followed in Arabic teaching, that the Arabic textbook is considered sufficient by a significant portion of the teaching staff, but that the books are considered inadequate in terms of teaching methods, techniques, grammar, and curriculum; that various methods, techniques, and teaching technologies are used in the lessons to develop language skills, with question-and-answer, lecture, and computer-assisted teaching methods, as well as the use of whiteboards, projectors, and computer materials being more common; that teachers are mostly prepared for the lesson, that extracurricular activities are included to some extent; that the literature of Arabic Language and Rhetoric and pedagogy is generally followed; that the fundamental qualities and competencies that stand out in a successful Arabic educator are interest in the lesson and students, subject matter knowledge, and pedagogical training; that the Arabic teaching program contributes, at least partially, to the level of achievement of the lesson objectives; that students are less interested/uninterested in the Arabic lesson, and that their Arabic readiness level is moderate/weak/very weak; and that there is a partially positive change in the Arabic levels of students after entering the faculty and after graduation. Furthermore, it has been determined that multifaceted and diverse problems are encountered in the Arabic education process, the most significant of which is student lack of interest.

Keywords: Religious Education, Higher Religious Education, Faculty of Theology, Faculty of Islamic Sciences, Arabic Education, Faculty Member.

Giriş

Dil, bireyler ve toplumlar arasındaki iletişimin temel araçlarından biri olarak bilgiye erişim, kültürel etkileşim ve akademik gelişim açısından stratejik bir öneme sahiptir. Bu nedenle yabancı dil öğretimi, eğitim gibi birçok sistemin öncelikli alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede bilimsel ve teknolojik gelişmelerin iletişim süreçlerini hızlandırdığı ve bilim ile ticaret alanlarında çok dilliliğin giderek zorunluluk hâline geldiği günümüzde, yabancı dil eğitiminin önemi artmaktadır. Dünyada yaygın olarak konuşulan ve geniş bir coğrafi alanda etkin olarak kullanılan Arapça, Türkiye'de İngilizceden sonra en yaygın biçimde öğretilen ikinci yabancı dil konumundadır. Arapça, özellikle İslam eğitim tarihi boyunca başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere İslam dininin temel kaynaklarının dili olması nedeniyle, geçmişten günümüze hem genel eğitim kurumlarında hem de özel olarak yüksek din öğretimi veren kurumlarda öğretilmeye devam etmektedir.[1] Bir başka ifade ile Arapça, evrensel bir şekilde dinî metinlerin özellikle Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması, ticaret, genel kültür gibi sebeplerle öğretime konu edilen ve öğrenimi yönünde ilgi toplayan bir dildir. Türkiye'de de İlâhiyat ve İslâmi İlimler fakülteleri gibi yüksek din öğretimi kurumları başta olmak üzere çeşitli kurumların (İmam hatip ortaokulu, imam hatip lisesi vb.) programında yer almakta ve eğitime konu edilmektedir. [2] Dolayısıyla Arapça, özellikle dinî ve kültürel kaynaklara doğrudan erişim sağlaması bakımından yüksek din öğretimi kurumlarında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda İlahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde son yıllarda gerçekleşen dönüşüm sürecine ilişkin tartışmalar[3] incelendiğinde, Arapça öğretiminin program yapısından ders materyallerine, öğretim yöntemlerinden hazırlık sınıflarının etkinliğine ve

---

1 Recep Uçar, "Din Öğretimi Kurumları Öğrencilerinin Arapça Derslerine İlişkin Tutumları ve Tutum Geliştirme Önerileri". *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi,* 3/1 (2017), 87, 88; Recep Uçar, "İlahiyat Fakültelerinde Okutulan Arapça Dersine Karşı Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/2 (2013), 128.

2 Münir Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2023), 19

3 Bk. Münir Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 1-22; Muhammed Esat Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", Eskiyeni 52 (Mart 2024), 405-433; Ahmet Yıldız, "Türkiye'de Arapça Öğretiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Yüksek Öğretimde Arapça Eğitimi I*. 39-53. Konya: Palet Yayınları, 2020.

ders dışı uygulamalara kadar uzanan geniş bir çerçevede değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca öğrenci motivasyonu ve öğretim elemanlarının mesleki nitelikleri gibi hususların da bu tartışmaların önemli bileşenlerini oluşturduğu; mevcut sorunlar, ihtiyaçlar ve beklentilerin sıklıkla gündeme getirildiği anlaşılmaktadır. [4]

Buradan hareketle çalışmanın problemi, "Arapça dersini yürüten öğretim elemanları, yüksek din öğretimi kurumlarında Arapça eğitimini nasıl değerlendirmektedir" şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın temel amacı ise, yüksek din öğretimi bağlamında ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinde Arapça eğitim-öğretimiyle ilgili tespit ve değerlendirmeleri ortaya koymaktır.

Bu bağlamda araştırmada şu sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Öğrencilerin Arapça derslerine ilgi düzeyi nedir?
2. Öğrencilerin Arapça hazırbulunuşluk düzeyi nedir?
3. Arapça derslerinde farklı öğretim yöntem, teknik ve materyalleri kullanılmakta mıdır?
4. Arapça eğitiminde kullanılan araç-gereç ve materyaller yeterli midir?
5. Arapça derslerinde dil becerisine yönelik hangi yaklaşım(lar) kullanılmaktadır?
6. Arapça eğitiminde ders dışı etkinliklere ve tecrübe paylaşımına yer verilme durumu nedir?
7. Öğretim elemanlarının mesleki ve pedagojik yeterlik düzeyleri nedir?
8. Arapça eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve bunlara çözüm önerleri nelerdir?

Araştırmanın, son yıllarda Arapça eğitiminde yaşanan değişim ve dönüşüm süreçlerinin yanı sıra eğitim faaliyetlerinin etkililiğine ilişkin bir değerlendirme sunarak, Türkiye'de görev yapan Arapça öğretim elemanlarının perspektifinden yüksek din öğretimi kurumlarındaki Arapça eğitimi profilinin ortaya konulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

[4] Bk. Uçar, "Din Öğretimi Kurumları Öğrencilerinin Arapça Derslerine İlişkin Tutumları ve Tutum Geliştirme Önerileri", 87-112.

Bununla birlikte, çalışmada Arapça eğitiminin niteliğini ve verimliliğini artırmaya yönelik olarak uygulama sürecinde karşılaşılan sorunların belirlenmesi, bu sorunların nedenlerinin ortaya konulması ve bilimsel çözüm önerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla çalışmanın, yüksek din öğretiminde Arapça eğitimi alanına ilişkin bilgi birikimini zenginleştirerek ilgili literatüre katkı sunması beklenmektedir.

Bu çerçevede çalışma; konu bakımından yüksek din öğretimi kurumlarında (ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde) yürütülen Arapça eğitimi ve öğretimiyle, katılımcı bakımından Türkiye'deki yüksek din öğretimi kurumlarında görev yapan Arapça öğretim elemanlarıyla, veri toplama aracı ve uygulama dönemi bakımından araştırmada kullanılan anket formu ve bu formun uygulandığı zaman dilimiyle, bulgular bakımından ise elde edilen veriler ve bu veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlarla sınırlıdır.

1. Yöntem

1.1. Model

Yüksek din öğretiminde Arapça eğitiminin mevcut durumunu öğretim elemanlarının perspektifinden incelemeyi/değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma, nicel araştırma yaklaşımına dayalı betimsel tarama modelinde[5] tasarlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada mevcut olgu ve durumların olduğu şekliyle betimlenmesine imkân tanıyan tarama modeli[6] ile sayısal verilerin toplanması ve istatistiksel yöntemlerle analiz edilmesine dayanan nicel[7] araştırma[8] yöntemi birlikte kullanılmıştır. Bu model ve yöntem tercihinde

---

5 Bk. Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri, 1993); Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2001).

6 Bk. Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri;* Erkuş, *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma;* Erkuş, *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma*; Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi.*

7 Bk. Adnan Erkuş, *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011); Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri;* Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi;* John. W. Creswell, *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, çev. ed. Selçuk Beşir Demir (Ankara: Eğiten Kitap, 2016).

8 Nicel araştırmayla ilgili bilgi için bk. Creswell, *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*; Burke Johnson - Larry Christensen, *Eğitim Araştırmaları (Nicel, Nitel ve Karma Yaklaşımlar)*, çev. ed. Selçuk Beşir Demir (Ankara: Eğiten Kitap, 2014); Elif Kuş, *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2012); Zeki Arslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2001); Suat

araştırmanın amacı, problem durumu ve araştırma soruları belirleyici olmuştur.

1.2. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak literatür taraması[9] ve anket[10] tekniklerine başvurulmuştur. Araştırmanın ilk safhasında, kapsam ve sınırlıkları belirlemek amacıyla konuyla ilgili detaylı bir alanyazın taraması gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda ilgili literatür sistematik biçimde incelenmiş; "Arapça", "Arapça eğitimi-öğretimi", "yükseköğretimde Arapça eğitimi-öğretimi", "yüksek din öğretiminde Arapça eğitimi-öğretimi", "ilahiyat fakültelerinde Arapça eğitimi-öğretimi", "İslami ilimler fakültelerinde Arapça eğitimi-öğretimi" ve "Yabancı dilde eğitim" başlıkları altında yürütülen çalışmalar değerlendirilmiş; yüksek din öğretiminde Arapça eğitimine ilişkin kuramsal ve uygulamalı verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın ikinci safhasında, Arapça derslerini veren öğretim elemanlarına uygulanacak anket formunun hazırlanması ve ölçme aracının geçerlik ve güvenirliğinin artırılması amacıyla alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Uzman değerlendirmelerinden elde edilen geri bildirimler dikkate alınarak anket formu gözden geçirilmiş, bunun sonucunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu çerçevede, öncelikle pilot uygulama gerçekleştirilmiş; katılımcılar tarafından yeterince açık bulunmayan veya farklı biçimlerde yorumlanma ihtimali bulunan anket soruları, alan uzmanlarının görüş ve önerileri doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Yapılan revizyonlar sonrasında ölçme aracına nihai şekli verilmiştir. Bu sürecin ardından, araştırma ve anket uygulamasının gerçekleştirilmesi için gerekli resmî yazışma ve izinler tamamlanmıştır. Bu kapsamda Balıkesir Üniversitesi (BAÜN) Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonunun 20.04.2020

Cebeci, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2014); Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler* (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006); Türker Baş, *Anket Nasıl Hazırlanır Uygulanır Değerlendirilir?* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2006).

9 Bk. Ali Balcı, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler* (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006); Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2004).

10 Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*.

tarihli ve 2020/4 sayılı toplantısında alınan "Etik Kurul Onay Belgesi" ile anket soruları için uygulama izni alınmıştır. Bu kapsamda anket formları, 2019-2020 öğretim yılı bahar yarıyılında, yüksek din öğretimi kurumlarında Arapça derslerine giren öğretim elemanlarına online olarak uygulanmış, elde edilen bulgular, çapraz tablo analizi[11] yapılarak literatür ekseninde değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, yüksek din öğretiminde Arapça eğitimine ilişkin öğretim programı, yöntem ve teknikler, materyal kullanımı, dil becerilerinin geliştirilmesi, mesleki ve pedagojik yeterlik, öğrenci ilgisi, tecrübe paylaşımı ile karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine yönelik spesifik tespitler ve öneriler ortaya konulmuştur.

1.3. Evren ve Örneklem

İlahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde yürütülen Arapça eğitimine odaklanan bu çalışma, Arapça derslerine giren öğretim elemanlarına uygulanan anket tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Buna göre araştırmanın evrenini, 2020 yılı bahar yarıyılında Türkiye'de yüksek din öğretimi kurumları bünyesinde yer alan 37 İslami ilimler ve 61 ilahiyat fakültesi olmak üzere toplam 98 fakültede[12] Arapça derslerine giren öğretim elemanları teşkil etmektedir. Bu evrenden basit tesadüfî örnekleme[13] yöntemiyle seçilen 100 öğretim elemanı ise çalışmanın örneklemini[14] oluşturmaktadır.

---

11 Özden Özbay, "Çapraz Tablo Analizi Nasıl Yapılır?: Pratik Bir Açıklama", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* 9 (2008), 459-470.

12 Bk. İbrahim Aşlamacı, "Günümüz Türkiye'sinde Sayılarla Yüksek Din Öğretimi", *Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Sempozyumu (Akademik ve Sosyal Yönleriyle), ed.* İbrahim Aşlamacı vd. (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2019), 2/23; Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), "İlahiyat Programı Bulunan Tüm Üniversiteler" (Erişim 11 Aralık 2021); Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), "İslami İlimler Bulunan Tüm Üniversiteler" (Erişim 11 Aralık 2021).

13 Bk. Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi.*

14 Türker Baş, *Anket Nasıl Hazırlanır Uygulanır Değerlendirilir?* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2006), 47.

Tablo 1: Katılımcı Bilgileri

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	6	6
	Erkek	94	94
Yaş	20-30	4	4
	31-40	40	40
	41-50	35	35
	51 ve yukarısı	21	21
Mezun Olunan Üniversite	İlahiyat/İslami İlimler Fakültesi Yüksek İslam Esntitüsü	73	73
	Arap Dili ve Edebiyatı	26	26
	Diğer	1	1
Lisansüstü Eğitim Durumu	Sadece lisans mezunu	2	2
	Yüksek lisans	19	19
	Doktora	79	79
	1-9 yıl	31	31

Mesleki Kıdem/Hizmet Süresi	10-19 yıl	41	41
	20-25 yıl	17	17
	26 yıl ve yukarısı	11	11
Görev Yapılan Kurum	İlahiyat Fakültesi	75	75
	İslami İlimler Fakültesi	22	22
	Diğer	3	3
Kadro Ünvan	Öğr. Gör	28	28
	Dr. Öğr. Üyesi	45	45
	Doç. Dr.	7	7
	Prof. Dr.	7	7
	Yabancı Öğretim Üyesi	11	11
	Diğer	2	2
Toplam		100	100,0

2. Literatür

Arapça eğitimiyle İlgili alan yazın incelendiğinde, yüksek din öğretimi kurumları ekseninde ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerindeki Arapça eğitimi üzerine çeşitli araştırmaların[15] yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte,

[15] Yüksek din öğretiminde Arapça eğitimiyle ilgili bazı çalışmalar için bk. Mehmet Zeki Aydın, Arapça'yı Nasıl Öğretelim". *Yükseköğretimde Arapça Eğitimi 2*. ed. Ahmet Ali Çanakcı - Asem Hamdy Abdelghany (Konya: Palet Yayınları, 2020), 195-230;Mehmet Faruk

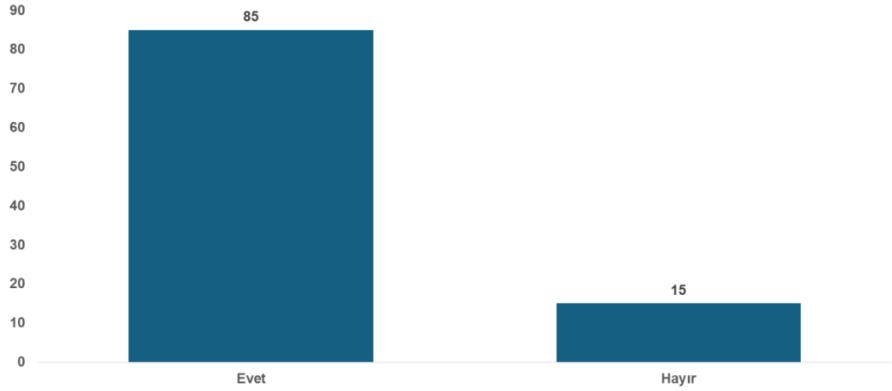
Bayraktar, "İlahiyat Fakültelerinde Uygulanan Arapça Öğretimi Üzerine (Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)".*Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Sempozyumu (Akademik ve Sosyal Yönleriyle,* ed. İbrahim Aşlamacı vd. (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2019), 1/647-671; Yakup Civelek, "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler –Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 2 (Aralık 1998), 225-282; Ahmet Bostancı, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (2005), 1-30; Asem Hamdy Abdelghany, "Yabancılar İçin Arapça Eğitiminde Teknoloji Kullanımı". *Yükseköğretimde Arapça Eğitimi 2.* ed. Ahmet Ali Çanakcı - Asem Hamdy Abdelghany (Konya: Palet Yayınları, 2020), 251-261; Tahsin Deliçay, "Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması (F.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (Ocak-Haziran 2001), 89-112; Tahsin Deliçay. Tahsin. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Öğrenmedeki Motivasyon Düzeyleri (Fırat Ün. İlahiyat Fak. Örneği)". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2005), 59-74; Mehmet Akif Demir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Arapça Lisans Dersleri Hakkındaki Görüşleri -19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2014), 227-242; Candemir Doğan, *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretim Metot ve Teknikleri* (Ankara: Y.y., 1989); Candemir Doğan, "Arapça Öğretiminin Ana Problemlerini Belirleme Amaçlı Deneysel Bir Araştırma", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (2001), 145-170; İsmail Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", *Van İlahiyat Dergisi* 7/11 (Aralık 2019), 144-161; Soner Gündüzöz, "Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem ve Teknikler Pedagojik Bir Değerlendirme", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 (2010), 35-53; Şükrü Keyifli, "Hazırlık Sınıflarındaki Devamsızlıkların Sebepleri ve Arapça Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (1996), 325-357; Yusuf Özcan – Asım Yapıcı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (2016), 113-142; Abdurrahman Özdemir, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2004), 27-47; Yusuf Sancak, "Yabancı Dil Eğitimi - Öğretimi ve Arapça Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik" *EKEV Akademi Dergisi* 2/1 (Kasım 1999), 53-67; Hasan Soyipek, "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/32 (2014), 71-88; Hasan, Soyupek, "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/10 (2003), 77-95; Hasan Soyupek, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Mesleki Öğretim Açısından Önemi ve Yöntem Sorunu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/12 (2004), 97-115; Mehmet Soysaldı, "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları", *EKEV Akademi Dergisi* 14/45 (Güz 2010), 247-279; Sabri Türkmen, "İngiltere Üniversitelerinde Arapça Öğretimi", *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 7/2 (2018), 104-119; Uçar, "İlahiyat Fakültelerinde Okutulan Arapça Dersine Karşı Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması", 127-144; Recep Uçar, "Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi Arapça Eğitiminde Tutumlar ve Tutum Geliştirme Önerileri". *Yükseköğretimde Arapça Eğitimi 2*. ed. Ahmet Ali Çanakcı - Asem Hamdy Abdelghany (Konya: Palet Yayınları, 2020), 5-34; Ahmet Ali Çanakcı, "Türkiye'de Yüksek Din Öğretiminde Arapça Eğitiminin Tarihsel Gelişimi". *Yükseköğretimde Arapça Eğitimi 1,* ed.

Arapça eğitim sürecinin öğretim elemanlarının bakış açısıyla çok boyutlu olarak değerlendirildiği ve öğrenme-öğretme sürecinin farklı yönlerini bütüncül bir yaklaşımla ele alan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın; öğretim programı, ders kitapları, öğretim materyalleri, kullanılan yöntem ve teknikler, öğretim elemanlarının mesleki ve pedagojik yeterlikleri, öğrencilerin derse yönelik ilgi ve motivasyonları, Arapça metin okuma becerileri, öğrenmede güçlük yaşanan alanlar, karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri gibi konuları kapsamlı biçimde inceleyerek literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca çalışmanın, yüksek din öğretimi kurumlarında Arapça eğitimine ilişkin uygulamalarda yaşanan değişim ve dönüşüm süreçlerinin ortaya konulmasına ve alandaki gelişmelerin değerlendirilmesine katkı sunması öngörülmektedir.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Hazırlık Arapça Sınıfı

Şekil 1. Hazırlık Arapça Sınıfının Var Olma Durumu

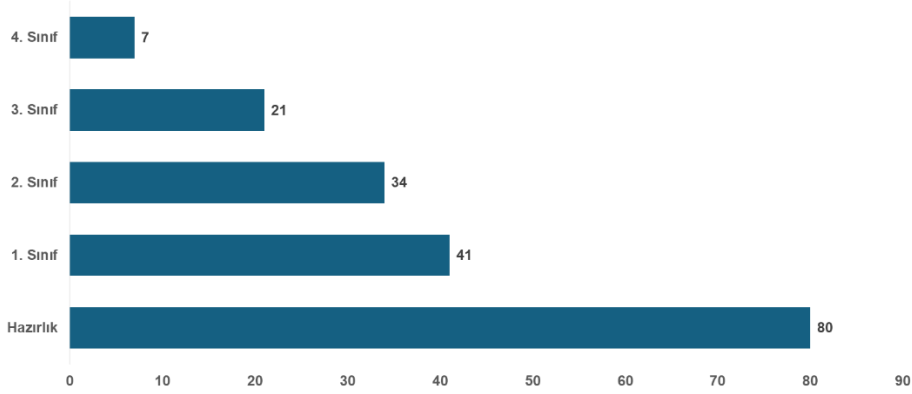
Şekil 1'de bakıldığında ankete katılanların % 85'inin görev yaptığı kurumda hazırlık Arapça sınıfı olduğu, % 15'inin ise hazırlık sınıfı olmadığı görülmektedir. Elde edilen bu verilere göre ilahiyat/İslami

Ahmet Ali Çanakcı - Asem Hamdy Abdelghany (Konya: Palet Yayınları, 2020), 7-38; Ahmet Ali Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi* (Konya: Palet Yayınları, 2021); Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 405-433; Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 1-22.

ilimler fakültelerinin kahir ekseriyetinde Arapça hazırlık eğitimi verildiği anlaşılmaktadır. Bu sonucun, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında bazı İlahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde hazırlık Arapça eğitiminin gerekli şartların sağlanamaması sebebiyle kalkmasından[16] kaynaklandığı[17] düşünülebilir. Hazırlık sınıfının kalkmasından[18] sonra tüm sınıflarda Arapça ders saatleri arttırılmıştır. Arapça eğitiminin, bir öğrenci için, mesleki yeterlik ve ilahiyat fakültesi formasyonu kazanımında önemli bir fonksiyona sahip olduğu ifade edilebilir.[19]

3.2. Ders Verilen Sınıflar

Şekil 2. Katılımcıların Girdiği Sınıfların Dağılımı

Şekil 2'ye göre, araştırmada örneklem olarak alınan, İlahiyat/İslami ilimler fakültelerinde Arapça derslerine giren öğretim elemanlarının tüm sınıf düzeylerini temsil ettiği görülmektedir. Buna göre, hazırlık sınıfına giren öğretim elemanları (%80) çoğunlukta olup, onu birinci (%41), ikinci (%34), üçüncü (%21) ve dördüncü (%7) sınıfta derse giren öğretim elemanları takip etmektedir. Dördüncü sınıfta derse giren öğretim elemanlarının son sırada

---

16 Bk. Resmi Gazete 29187 (26 Kasım 2014); Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK), 24/07/2015 Tarih ve 75850160-104.01.01.06/41638 Sayı.

17 Krş. Ahmet Ali Çanakcı, "Öğretim Elemanlarının Gözüyle Yüksek Din Öğretiminde Hadis Eğitimi", Türkiye'de Hadis Eğitimi, ed. Recep Emin Gül – Ahmet Ali Çanakcı (Konya: Palet Yayınları, 2022), 289.

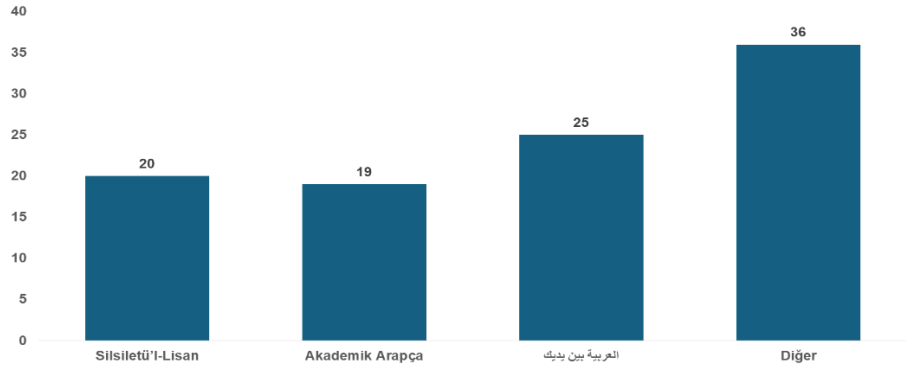
18 Resmi Gazete, 26.11.2014, Sayı 29187; YÖK, 24.07.2015, Sayı 75850160-104.01.01.06/41638.

19 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi, 108.*

olmasının sebebinin ise bazı fakültelerin programında/müfredatında dördüncü sınıfta Arapça derslerinin azalması veya hiç yer almamasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu çerçevede hazırlık Arapça sınıflarındaki haftalık Arapça ders saatlerinin yoğun olmasından dolayı hazırlık sınıfının ön plana çıktığı ifade edilebilir.

3.3. Ders Kitapları

Şekil 3. Arapça Derslerinde Okutulan Kitapların Dağılımı

Yabancı dil öğretimi ve öğrenimi sürecinde kullanılan ders kitapları, hem öğretmenler hem de öğrenciler açısından temel öğretim materyalleri arasında yer almaktadır. Nitelikli ve amaca uygun biçimde seçilmiş ders kitaplarının öğrenme çıktıları üzerinde olumlu etkiler oluşturarak başarı düzeyini artırdığı kabul edilmektedir. İyi yapılandırılmış bir ders kitabı, öğretim programında belirlenen hedef ve kazanımların gerçekleştirilmesine katkı sağladığı gibi öğretim elemanı ve öğrenciye de önemli ölçüde rehberlik etmektedir. Özellikle yabancı dil öğretiminin büyük ölçüde fakülte ortamıyla sınırlı kaldığı durumlarda, öğretim süreci çoğunlukla ders kitabı ve öğretim elemanı ekseninde yürütülmektedir. Bu nedenle, hem ders kitaplarının niteliği hem de öğretim elemanının bu materyalleri etkili kullanabilme yeterliği, yabancı dil öğretiminin başarısında belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır.[20] Bu bağlamda, eğitim-öğretim sürecinde kullanılan araç ve gereçler arasında ders kitabı merkezi bir konuma sahiptir. Diğer öğretim materyalleri ise ders kitabında yer alan konu ve kazanımların daha etkili,

[20] Bostancı, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi", 2.

anlaşılır ve kalıcı bir şekilde öğrenilmesini destekleyen tamamlayıcı unsurlar olarak işlev görmektedir.[21]

Şekil 3'te örnekleme giren öğrencilerin % 25'i 20, % العربية بين يديك'si Silsiletü'l-Lisan, % 19'u ise Akademik Arapça adlı ders kitaplarını okuttuğunu belirtmiştir. Bu oranları sırasıyla, Ebced, Anlatımlı Arapça kitapları takip etmektedir. Buna göre, Arapça öğretim elemanlarının Arapça derslerinde العربية بين يديك kitabını daha çok tercih ettiği, bundan sonra ise Arapça eğitiminde Silsiletü'l-Lisan ve Akademik Arapça adlı kitapların ön plana çıktığı ifade edilebilir.

Öte yandan İlahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde Arapça öğretiminde ortak bir ders kitabının sistematik biçimde takip edilmediği; buna bağlı olarak kullanılan ders kitabı ve materyal çeşitliliğinin oldukça geniş olduğu görülmektedir. Soysaldı da çalışmasında benzer bir bulguya ulaşarak okutulan veya takip edilen ders kitapları konusunda fakülteler arasında birliğin bulunmadığını belirtmektedir.[22] Bu durumun ortaya çıkmasında, fakültelerin programları arasındaki yapısal farklılıkların (ders türü ve adı, ders saati ve kredi yükü, AKTS, düzey, kazanımlar, içerik ile ölçme-değerlendirme uygulamaları vb.) belirleyici bir etken olduğu söylenebilir.[23] Bu doğrultuda, fakültelerde kullanılan Arapça kitaplarının uyumsuzluklarının giderilmesi; gramer, uygulama ve okuma metinlerine yönelik kitapların birbirini tamamlayacak ve bütüncül bir öğretim anlayışını destekleyecek şekilde hazırlanmasının[24] büyük önem taşıdığı ifade edilebilir.

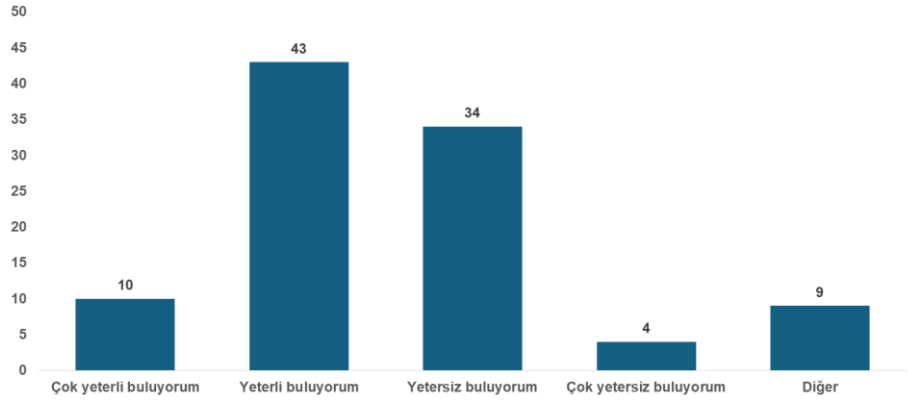
21 Bostancı, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi", 2; ayrıca bk. Hacı Yılmaz,"el-Yasemin İsimli Arapça Öğretim Setinin Biçimsel ve Yöntemsel Açıdan Değerlendirilmesi, Journal of Human Sciences, 16/3 (2019), 857.

22 Soysaldı, "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları", 247.

23 Krş. Çanakcı, "Öğretim Elemanlarının Gözüyle Yüksek Din Öğretiminde Hadis Eğitimi", 294-296.

24 Civelek, "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler –Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği", 279.

Şekil 4. Ders Kitaplarını Yeterli Bulma Durumu

Şekil 4'teki bulgular dikkate alındığında, katılımcıların % 43'ü Arapça ders kitabını yeterli, % 34'ü yetersiz, % 10'u ise çok yeterli bulmaktadır. Bunu düşük oranlarla çok yetersiz ve kısmen cevapları takip etmektedir. Ulaşılan bu verilere göre, öğretim elemanlarının önemli bir bölümünün Arapça ders kitabını yeterli bulduğu ve beğendiği ifade edilebilir. Bu kitapları yetersiz bulanların oranı ise üçte birlik bir oranla dikkat çekmektedir. Bu durumun, konuyla ilgili yapılacak saha çalışmalarıyla da incelenmesi gerektiği söylenebilir.

İlgili literatüre bakıldığında Ekinci de yaptığı araştırmada kitapların faydalı olduğunu belirterek[25] benzer sonuca ulaşmıştır. Altıntaş[26] ve Ecer[27] ise çalışmalarında kitapların yüzeysel olduğu ve detaya inilmediği hususuna dikkat çekerken, Soyipek[28], Arapça kitaplarının orta düzeyde olduğu kanaatinin ağırlık kazandığını ifade etmektedir. Buna göre farklı zamanlarda ve örneklemler üzerinde yapılan araştırmalarda Arapça ders kitaplarının yeterli bulunma oranlarının da değişkenlik arz ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Arapça ders kitaplarındaki yetersizliklerin (içeriksel ve pedagojik

25 Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", 159.

26 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 418

27 Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 16.

28 Soyipek, "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", 82.

uyum eksikliklerinin, gramer, dil uygulamaları ve metin çalışmalarına yönelik kaynaklar vb.) giderilmesi, Arapça öğretiminin etkililiğinin artırılması açısından önemli bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. Konu değişkenler açısından analiz edildiğinde ve Arapça ders kitaplarının yeterli bulunması ile mesleki kıdem değişkeni arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, mesleki kıdem arttıkça kitapların yeterli bulunma oranının azaldığı anlaşılmaktadır.

Bu doğrultuda, Arapça kitabında yetersiz/eksik olduğu düşünülen konularla ilgili tespitte bulunabilmek için sorulan "*Arapça kitabını yetersiz buluyorsanız en çok hangi konuda eksiklik olduğunu düşünüyorsunuz?",* sorusuna katılımcıların 30'u Arapça ders kitaplarında öğretim yöntem ve teknikleri, 27'si gramer/dilbilgisi, 22'si öğretim programı, 20'si dinleme-konuşma, 20'si ders dışı etkinlikler, 19'u materyal, araç-gereç kullanımı, 19'u kültürel içerik, 6'sı diğer kurumlarla işbirliği, 1'i hatalı yazıları, 1'i tamamen hareketli olması, 1'i kitap serisinin tam olmaması, 1'i pedagojik açıdan konuyla örneklerin tutarsız olması, 1'i güncellenmesi ve 1'i ise klasik metnin olmaması konusunda eksiklik olduğunu düşünmektedir.

Arapça öğretimi ile ilgili yapılan bir meta sentez çalışmasında ise Arapça derslerinde kullanılan kitaplarla ilgili "hafif, basit, sıkıcı, gereksiz" gibi etiketlerle yetersizlikler ifade edilmiş ve yardımcı kaynak konusundaki eksiklikten sözedilmiştir[29]. Ayrıca konuyla ilgili yapılan benzer çalışmalarda Arapça kitaplarındaki metinlerin öğrenci seviyesine uygun olmadığı[30] ve Arapça kitaplarının öğrencilerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerektiği konularındaki eksiklikler dile getirilmektedir.[31] Bu bulgular doğrultusunda, Arapça ders kitaplarında özellikle öğretim yöntem ve teknikleri, dilbilgisi, öğretim programı, yardımcı kaynak, öğrenci düzeyi/ihtiyaç ve beklentilerle ilgili konuların görece yetersiz kaldığı, söz konusu alanların geliştirilmesi gereken başlıca yönler arasında yer aldığı ifade edilebilir.

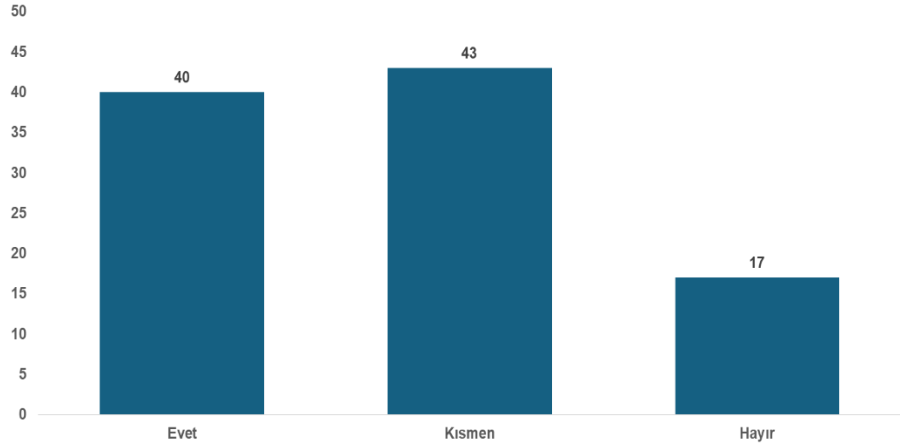
---

29 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 418.

30 Soyipek, "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", 82.

31 Candemir Doğan, "Arapça Öğretiminin Ana Problemlerini Belirleme Amaçlı Deneysel Bir Araştırma", 164.

Şekil 5. Ders Kitabının Öğretim Teknolojilerini Destekleme Durumu

Şekil 5'e göre örnekleme giren öğretim elemanlarının % 43'ünün okuttukları Arapça ders kitabının öğretim teknolojilerini kısmen desteklediğini, % 40'ının desteklediğini, % 17'lik bir oranın ise desteklemediğini belirttiği görülmektedir. Ulaşılan verilere göre katılımcıların büyük çoğunluğu (% 83) Arapça ders kitaplarının öğretim teknolojilerini kısmen de olsa desteklediğini belirtmektedir. Bu durumun Arapça derslerinin verimliliği açısından önemli olduğu söylenebilir.

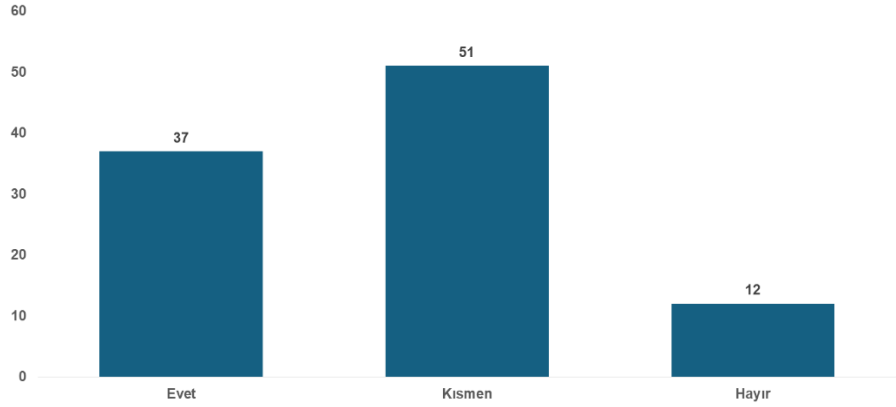
Arapça ders kitaplarının öğretim teknolojilerini desteklemediğini ifade eden öğretim elemanları ise bunun nedeniyle ilgili sorulan açık uçlu soruyu;

> *"Hazırlanma üslubu"/ "Fakülte sağlamıyor." / "Modern yöntemleri dikkate almıyor." / "Alıştırmalar çok, pratiğe vakit kalmıyor." / "Bilgi teknolojileriyle uyumlu değil." / "Öğretmenin kullanabileceği dijital destek eksik" / "Yeni hazırlanmış olması" / "Yazılım" / "Hedef motivasyon eksikliği" / "Eski dönemde yazılmış olması" / Çok eski" / "Güncel değil" / " Yazım tarihinin eski olması. Yeniler ise pedagojik değil veya ilahiyat alanına uygun değil." / "Güncel olmaması" / "Alanında uzman akademisyenler tarafından organize bir şekilde yazılmayan kitapların ısrarla okutulması olduğunu düşünüyorum." / "Ders içi etkinliklerin buna uygun olmaması" / "Konuların uygun olmaması" / "Klasik yöntem dışına çıkamaması" / "Sabit müfredat*

uygulaması nedeniyle” / “Komisyonun yanlış kitap seçimi” / “Eski metot takip ediyor ama kitap dışında yoklama ve filim gösterisinde teknoloji kullanılıyoruz.” / “Çözümlü sorular olmalı.” / "Eğitim materyali ve sınıf ortamı / نصوص كتاب القراءة كلاسيكية وقديمة وموضوعاتها بعيدة عن الاحتياجات اليومية للطلاب، وتدريباتها لا تعطي فرصة للطالب للابداع وإنشاء جمل şeklinde yanıtlamışlardır.

Aynı şekilde ilahiyat fakültelerindeki Arapça öğretiminin sorunları üzerine yapılan bir çalışmada, bu konuda eğitim teknolojisinden yeterince faydalanılmamasına ve teknoojik görsel-işitsel araç-gereç kullanılamamasına yer verilmiştir.[32] Elde edilen bulgular çerçevesinde, Arapça ders kitaplarının öğretim teknolojilerini yeterince desteklememesine yol açan başlıca etkenlerin, güncel olmama, farklı yöntem, teknik ve materyallerin dikkate alınmaması ile İçerik gibi hususlarda yoğunlaştığı görülmektedir.

Şekil 6. Arapça Kitabının Farklı Öğretim Yöntem ve Teknikleri Destekleme Durumu

Şekil 6 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının % 51’inin okuttukları Arapça ders kitaplarının farklı öğretim yöntemlerini kısmen desteklediğini, % 37’sinin desteklediğini belirttiği görülmektedir. % 12’lik bir oran ise desteklemediğini belirtmektedir. Bu verilere göre, öğretim

[32] Altıntaş, “İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması”, 418.

elemanlarının kahir ekseriyetinin (% 88) kısmen de olsa Arapça ders kitaplarının farklı yöntem-teknikleri desteklediğine dikkat çektiği söylenebilir.

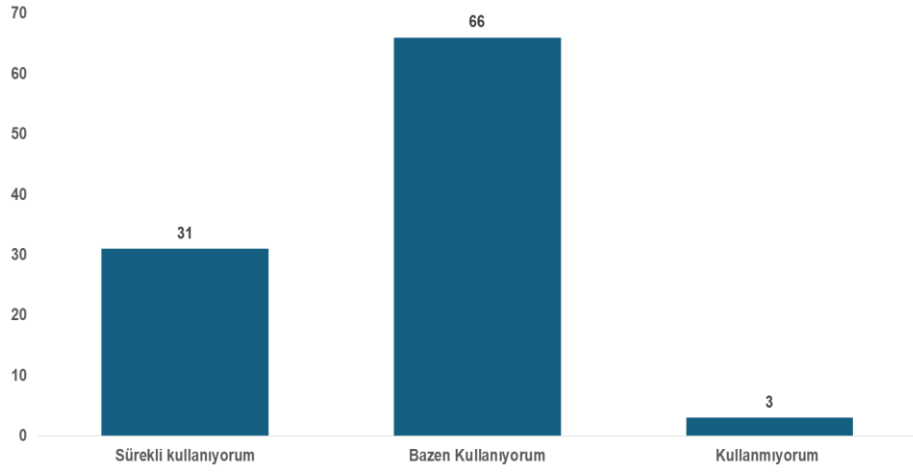
Öte yandan, takip ettiği Arapça ders kitabının öğretim yöntem ve tekniklerini yeterince desteklemediğini belirten öğretim elemanları ise bu duruma ilişkin gerekçeleri aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

> *"Hazırlanma üslubu" / "Alıştırma yapmaktan pratiğe vakit kalmıyor." / "Metinler harekeli" / "Öğrenci gerçeğini gözardı ettiği için" / "Dijital destek gerekli" / "Hazırlayanların bu konudaki yetersizliği" / "Öğrenciye kendini ifade etme yeteneğini kazandırmıyor" / "* إغراق الطلاب بقواعد النخو والصرف وقلة الاستماع والمحادثة */"Motivasyon eksikliği" / "Gruba yönelik hazırlanmadığından" / "Gelişi güzel bir şekilde hazırlandığını düşünüyorum" / "Alıştırma azlığı" / "Farklı etkinliklere yer verilmemesi" / "Konuların çok farklı ele alınmaması"/ "Konuların çeşitli olamaması" / "30 yıl önce hazırlanmış kitap" / "Hazırlanma donanımı ve sınıf ortamı" / "* الكتاب قديم والنصوص أقرب للكلاسيكية*"*

Bulgular, öğretim elemanlarının eleştirilerinin ağırlıklı olarak iletişimsel beceri eksikliği, etkinlik yetersizliği ve güncellik/pedagojik uygunluk sorunları etrafında toplandığını göstermektedir.

3.4. Yöntem ve Teknik Kullanımı

Şekil 7. Derslerde Farklı Öğretim Yöntem ve Teknikleri Kullanma Durumu

Arapça eğitim ve öğretiminde hedefleri gerçekleştirmek için hiçbir öğretim yöntem ve tekniği tek başına yeterli değildir.[33] Dolayısıyla Arapça derslerinde ilgi ve motivasyonla konuların dikkat çekici ve farklı yöntemlerle anlatılması büyük önem arz etmektedir[34]

Şekil 7'de görüldüğü gibi, katılımcıların üçte ikisi (% 66), Arapça derslerinde farklı yöntem ve teknikleri bazen, yaklaşık üçte biri (% 31) sürekli kullandığını belirtmektedir. Ancak % 3'lük bir oranının ise farklı yöntem ve tekniklere yer vermediği görülmektedir. Bu verilere göre, öğretim elemanlarının % 97'lik büyük bir oranla neredeyse tamamı Arapça derslerinde kullandıkları yöntem zenginliğine vurgu yapmaktadır.

Diğer yandan Arapça derslerinde farklı yöntem ve teknik kullanma durumu, cinsiyet değişkeni ile birlikte değerlendirildiğinde, kadınlarda % 50 ile sürekli kullanma, erkeklerde ise % 69 ile bazen kullanma ön plana çıkmaktadır. Buna göre kadınların farklı yöntem ve teknik kullanmına daha fazla yer verdiği söylenebilir. Öğrenim durumu değişkeni ile ilgili analizlerine göre ise farklı yöntem-teknikleri sürekli kullanma oranının Arap Dili ve Edebiyatı mezunlarında, bazen kullanma oranının ise ilahiyat/İslami ilimler fakültesi mezunlarında daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

İlgili literüre bakıldığında 2024 yapılan benzer bir çalışmada Arapça derslerinin düz anlatım yöntemiyle, öğretmen merkezli olarak işlendiği, öğrencinin sürece aktif bir şekilde dâhil edilmediği ve farklı yöntem-teknik kullanımına gidilmediği tespit edilmiştir.[35] Aynı şekilde başka bir araştırmada da Arapça öğretiminde farklı yöntem ve teknik yetersizliğine dikkat çekilmiştir.[36] Dolayısıyla bu iki çalışmada yaptığımız çalışmanın aksine Arapça derslerinde öğrencilerin aktif katılımına ve uygulama yapmasına

---

33 Doğan, "Arapça Öğretiminin Ana Problemlerini Belirleme Amaçlı Deneysel Bir Araştırma", 161.

34 Hasan Soyupek, "Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Arapça Öğretiminde Motivasyonun Önemi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/20 (2008), 192; Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,* 130.

35 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 406, 416.

36 Soyupek, "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", 77.

imkan tanıyan farklı yöntem-tekniklerin pek kullanılmadığı sonucuna ulaşıldığı ifade edilebilir.

Buradan hareketle derslerin daha zevkli hale getirilmesi için dersi veren öğretim elemanları tarafından[37] farklı yöntem ve tekniklere yer verilmesinin Arapça derslerinde öğrencilerin bireysel farklılıklarının gözardı edilmemesine/dikkate alınmasına, derse etkin katılımlarına, kalıcı ve anlamlı öğenmenin gerçekleşmesine katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Ayrıca farklı öğretim yöntem ve tekniklere yer verilmesinin, öğrencilerin dersi yalnızca dinlemek yerine öğrenme-öğretme sürecine aktif/etkin olarak katılmalarını ve etkili öğrenme ortamlarını mümkün kıldığı[38] söylenebilir.[39]

Konuyla ilgili somut verilere ulaşabilmek için ders anlatımlarında farklı yöntem ve tekniklere yer verdiğini ifade eden öğretim elemanlarına sorulan "En çok hangi öğretim yöntem ve tekniklerini kullanıyor sunuz*?" sorusuna* katılımcıların 84'ü en çok soru-cevap yönteminden, 78'i anlatım yönteminden yararlandığını belirtmektedir. Bunu 60 katılımcı ile bilgisayar destekli öğretim, 35 katılımcı ile gösterip yaptırma, 32 katılımcı ile grup çalışması, 27 katılımcı ile hikâye, 23 katılımcı ile örnek olay, 16 katılımcı ile drama yöntemi takip etmektedir. 1 katılımcı ise videodan faydalandığını belirtmektedir.

Çanakcı'nın Balıkesir'de yaptığı benzer bir çalışmada, katılımcıların önemli bir bölümü, derslerde düz anlatım yönteminin kullanıldığını ifade etmektedir. Bunu, soru-cevap, örnek olay, hikâye, gösterip yaptırma, grup çalışması ve tartışma yöntemi takip etmektedir.[40] Özcan ve Yapıcı çalışmasında öğrencilerin ders dışında Arapçayı kullanıp geliştirebilecekleri Arapça alt yazılı film gösterimi, yarışma, tiyatro gibi etkinliklerle farklı yöntemlerin

---

37 Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", 158.

38 Arslan, Mustafa Arslan – Azamat Akbarov, "Türkiye'de Yabancı Dil Öğretiminde Motivasyon-Yöntem Sorunu ve Çözüm Önerileri", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 24 (2010), 179-191; Uçar, "Din Öğretimi Kurumları Öğrencilerinin Arapça Derslerine İlişkin Tutumları ve Tutum Geliştirme Önerileri", 99-103.

39 Soyupek, "Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Arapça Öğretiminde Motivasyonun Önemi", 192; Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,* 132.

40 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,* 132, 133.

kullanılmasına dikkat çekmiştir.[41]Aynı şekilde başka çalışmalarda da derslerde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasına önem verildiği vurgulanmıştır. [42] Deliçay da çalışmasında geleneksel yöntemler yerine, her öğrencinin öğrenme hızına göre çeşitli etkinliklerle desteklenen farklı öğretim yöntem-tekniklerine yer verilmesini ortaya koymaktadır[43] Altıntaş'ın çalışmasında ise %59 ile "ezbere dayalı yöntem" ve %42,1'ile "düz anlatım"ön plana çıkarken, yeterli ölçüde farklı yöntem ve teknik kullanımına yer verilmediği[44] anlaşılmaktadır.[45] Başka bir çalışmada ise drama yöntemine dikkat çekilmiştir.[46]

Dolayısıyla Arapça öğretiminde yöntem çeşitliliğinin sağlanması, öğrencilerin derslere karşı olumlu tutum geliştirmelerine, motivasyonlarının yükselmesine ve öğretim sürecinin etkililiğinin artmasına katkı sağlayan önemli unsurlardan biri olarak görülebilir.[47]

41 Özcan - Yapıcı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (ÇÜ İlahiyat Fakültesi Örneği)", 139.

42 Soyupek, "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", 91, 92; Uçar, "Din Öğretimi Kurumları Öğrencilerinin Arapça Derslerine İlişkin Tutumları ve Tutum Geliştirme Önerileri", 102, 103, 110.

43 Deliçay, "Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması (F.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", 98.

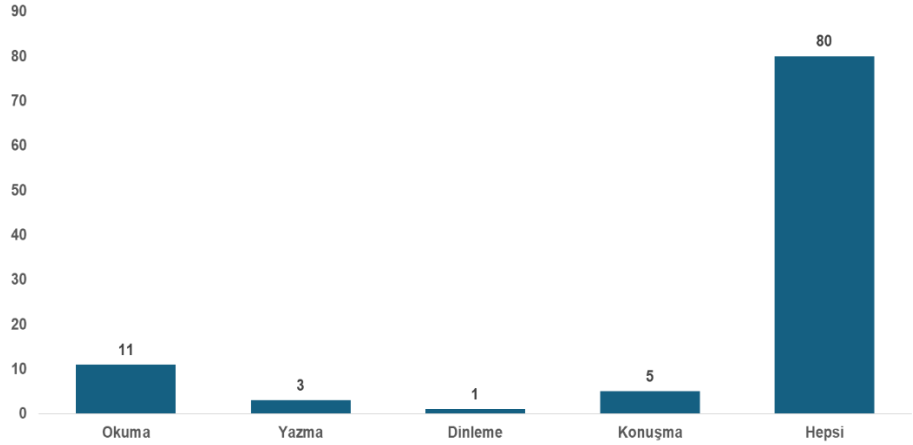
44 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 417.

45 Bk. Soyupek, "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği",77.

46 Selman Karaca, *Yabancı Dil Öğretiminde Drama ve Arapça Konuşma Becerisine Etkisi* (Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 42-68.

47 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*133.

Şekil 8. Dil Becerisinde Takip Edilen Yaklaşım

Yabancı dil öğretiminde temel dil becerileri; dinleme, okuma, yazma ve konuşma olmak üzere dört ana başlık altında ele alınmaktadır. Dil öğrenme süreci, bu becerilerin birbirini tamamlayan ve destekleyen bir bütün olarak geliştirilmesine dayanmaktadır. Dilin etkili bir iletişim aracı olarak kullanılabilmesi için söz konusu becerilerin dengeli ve bütünleşik bir yaklaşımla öğretilmesi gerekmektedir. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde, öğrencilerin hem alıcı (dinleme ve okuma) hem de üretici (konuşma ve yazma) becerilerini eş zamanlı olarak geliştirmeye yönelik uygulamalara yer verilmesi önem taşımaktadır.[48] Temel dil becerilerinin öğretiminde, bireyin ana dil edinim sürecine benzer bir sıra izlenmekte; öncelikle dinleme ve konuşma becerileri, ardından okuma ve yazma becerileri geliştirilmektedir. Öğretimin başlangıç aşamalarında bu dört temel beceriye dengeli bir şekilde yer verilmesi hedeflenirken, ileri düzeylerde öğrencinin ihtiyaçları ve amaçları doğrultusunda belirli becerilere daha fazla ağırlık verilebilmektedir. Örneğin, bazı öğreniciler ileri seviyede konuşmaya ağırlık verirken, bazıları okuduğunu anlama becerisini geliştirmeyi ön plana çıkarabilmektedir. Dil

[48] Bk. Aydın, Arapça'yı Nasıl Öğretelim", 197; Mehmet Zeki Aydın, "Eğitimde Program Geliştirme ve Arapça Dersi Öğretim Programı Üzerine", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1996), 123; Özcan Demirel, *Yabancı Dil Öğretimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2020), 29; Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*134.

öğretiminde geçerli olan bu temel ilkeler, Arapça öğretimi açısından da aynı şekilde uygulanmaktadır.[49]

Şekil 8'deki bulgulara göre, katılımcıların %80'i Arapça eğitiminde dil becerisinde "hepsi" seçeneği ile okuma/yazma/dinleme/konuşma, % 11'i okuma, % 5'i konuşma, % 3'ü yazma, % 1'i dinleme becerisini takip ettiğini belirtmektedir. Buna göre Arapça derslerinde dil becerilerinden tüm becerilerin yer aldığı "hepsi" seçeneğinin ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bu verilere göre, öğretim elemanlarının Arapça derslerinde farklı dil becerilerini dikkate aldığı ve buna göre yaklaşım sergiledikleri anlaşılmaktadır. Bu durumun Arapça derslerinde aktif/etkili öğrenmeye ve öğrenilenlerin içselleştirilmesine katkı sağladığı[50] ifade edilebilir.

İngiltere Üniversitelerinde Arapça öğretimi üzerine yapılan bir çalışmada, üniversite dil merkezlerinde Arapça okuma, konuşma, yazma ve anlama becerilerinin ön plana çıktığı ve bunu geliştirmek için, ders öncesi hazırlık ve ders sonrası takip çalışmalarını içeren aktivitelere yer verildiği anlaşılmaktadır.[51] Pandemi sürecinde ilahiyat fakültelerinde Arapça eğitimiyle ilgili yapılan bir çalışmada ise Arapça derslerinde dil becerilerinden daha çok okuma becerisinin ön plana çıktığı saptanmıştır.[52] Başka çalışmalarda da okuma becerisi[53] ile konuşma becerisine vurgu yapıldığı görülmektedir.[54] Bu sonuçlardan hareketle günümüzde dil becerilerinin sadece okuma ve yazma sonra da okunan metni ana dile çevirmek olmadığı artık iyice anlaşılmıştır. Anlama ve konuşma becerileri, ilk önce o dilin gramerinin öğrenilmesinin önüne geçmiştir.[55] Bu çerçevede Arapça

---

49 Aydın, Arapça'yı Nasıl Öğretelim", 208; Aydın, "Eğitimde Program Geliştirme ve Arapça Dersi Öğretim Programı Üzerine", 137; Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*134, 135.

50 Krş. Çanakcı, "Öğretim Elemanlarının Gözüyle Yüksek Din Öğretiminde Hadis Eğitimi", 304, 305.

51 Türkmen, "İngiltere Üniversitelerinde Arapça Öğretimi", 104.

52 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*135.

53 Abdurrahman Özdemir, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2004), 44.

54 Karaca, *Yabancı Dil Öğretiminde Drama ve Arapça Konuşma Becerisine Etkisi,* 69-73.

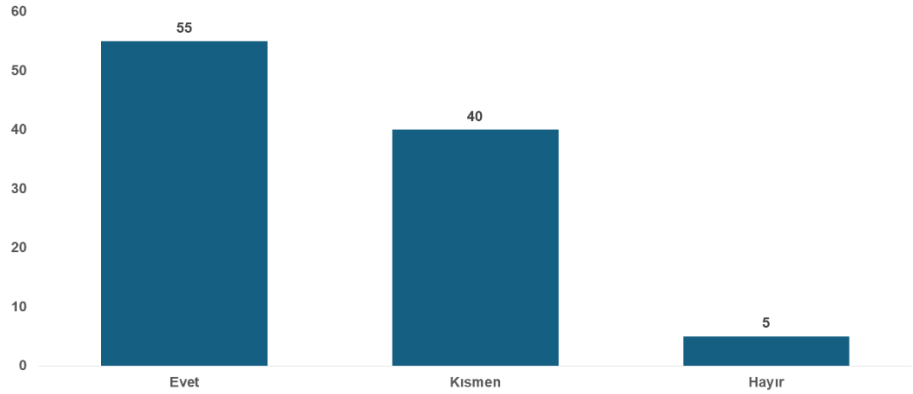
55 Yılmaz,"el-Yasemin İsimli Arapça Öğretim Setinin Biçimsel ve Yöntemsel Açıdan Değerlendirilmesi", 857.

öğretiminde, dilin temel becerileri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazmanın birbirini tamamlayan unsurlar olduğu göz önünde bulundurularak, söz konusu becerilerin dengeli ve eşgüdümlü biçimde geliştirilmesine yönelik bir öğretim anlayışı benimsenmelidir.[56]

3.5. Öğretim Teknolojileri ve Materyal Kullanımı

Eğitim sürecinde kullanılan öğretim teknolojileri ve materyaller, öğrenmenin daha etkili ve kalıcı hâle gelmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Öğretim etkinliklerinin birden fazla duyu organına hitap etmesi, öğrenilen bilgilerin daha güçlü biçimde zihinde yapılandırılmasına ve uzun süre hatırlanmasına olanak tanımaktadır. Buna bağlı olarak, öğrenme sürecinde duyuların etkin katılımı arttıkça öğrenmenin kalıcılığı güçlenmekte, unutma oranı ise azalmaktadır.[57] Bu yüzden öğrenci başarısı için kullanılan öğretim materyalleri[58] öğrenmenin kalıcılığında oldukça etkilidir.[59]

Şekil 9. Arapça Eğitiminde Yeterli Materyale Sahip Olma

56 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 416; ayrıca bk. Demir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Arapça Lisans Dersleri Hakkındaki Görüşleri -19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-", 230.

57 Özdemir, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", 44.

58 Yasin Kahyaoğlu, "Arapça Eğitimi Üzerine Bir Araştırma", Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 19 (2008), 132.

59 Özdemir, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", 44.

Derslerde farklı öğretim materyallerin kullanımı öğrenme-öğretme sürecinde önem arz eden bir husustur. Bu anlamda teknolojik araçlardan faydalanmak ve somut ders araç-gereçlerinin kullanımına olanak tanımak derslerin kazanımlarının olumlu yönde pekişmesine katkı sağlamaktadır[60] Bu eksende öğretim sürecinde yeterli ve nitelikli materyal kullanımının sağlanması, öğrenmenin kalıcılığını artırmakta ve öğretim faaliyetlerinin verimliliğine yardım etmektedir. Bu bağlamda, aktif öğrenmeyi destekleyen görsel, işitsel ve görsel-işitsel materyallerin Arapça derslerinde kullanımı, öğretim sürecinin etkinliği açısından önemli bir işlev üstlenmektedir.[61]

Şekil 9'a bakıldığında, katılımcıların % 55'inin Arapça eğitiminde yeterli materyale/dokümana sahip olduğunu, % 40'ı kısmen sahip olduğunu belirttiği görülmektedir. % 5'lik bir oranın ise yeterli materyale/dokümana sahip olmadığını vurguladığı anlaşılmaktadır. Buna göre, öğretim elemanlarının tamamına yakınının (% 95) kısmen de olsa materyal ve doküman bakımından yetersiz olmadığını belirttiği söylenebilir. Arapça derslerinde yeterli materyal, araç-gereç ve dokümana sahip olunması ve bunların aktif şekilde kullanmasının; öğrencilerin ilgisi, motivasyonu ve dil eğitiminin verimliliğine katkı sağladığı ifade edilebilir.

İlgili literatürde bu sonuçların dışında materyal kullanımının ileri düzeyde ve öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olduğunu[62] ve araç-gereç kullanımının yeterli olmadığı/yetersiz olduğu[63] bulgusuna ulaşan araştırmalar da yer almaktadır. Ayrıca Ecer, Arapça derslerinde materyal eksikliğinin veya

60 Bk. Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 16.

61 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*137.

62 Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", 159.

63 Soyupek, "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", 77; Demir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Arapça Lisans Dersleri Hakkındaki Görüşleri -19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-", 237, 238; Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 417; Deliçay, "Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması (F.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", 98.

kullanılmamasının bu dersler için büyük bir dezavantaj olduğuna vurgu yapmaktadır.[64]

Diğer yandan Arapça eğitimi için yeterli materyal ve dokümana sahip olmadığını ifade eden katılımcılar bunun nedeniyle ilgili olarak; "Arapça eğitiminde gerekli ve yeterli materyale/dokümana sahip değilseniz bunun sebebi nedir*?*" şeklindeki açık uçlu soruyu;

> *"Fakültenin fiziki yetersizlikleri" / "Materyalin temin edilmesindeki yetersizlikler" / "İmkanların kısıtlılığı" / "Dersliklerin teknolojiyi desteklememesi" / "Sistemle uyum(suzluk)" / "Fiziki yetersizlikler" / "İmkanlar kısıtlı" / "Yetersizlik" / "Maddi yetersizlikler" / "Şartların olgunlaşmaması" / "Materyal ve sınıf ortamı / "* في القراءة نحن *ملتزمون بكتاب القراءة، في المحادثة عند الاستاذ بعض الحرية للإضافة" / "Fakültenin fiziki yetersizlikleri" / "Kurumdaki teknolojik yetersizlik"* ifadeleriyle cevaplamışlardır.

Bütün bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Arapça için yeterli materyale/dokümana sahip olunamamasında; fakültelerin fiziki yetersizlikleri, imkanların sınırlı olması ve yeterince teknolojik araç-gerece sahip olunamaması gibi olumsuzlukların öne çıktığı görülmektedir. Bunun için, karşılaşılan olumsuzlukların asgari düzeye indirgenmesi ve materyal kullanımı konusundaki dezavantajların telafi edilme yoluna gidilmesinin fakültelerdeki nitelikli Arapça eğitimi için önem arz ettiği söylenebilir.

Bununla birlikte öğretim materyali tercihi ile ilgili detaylı analizlere ulaşabilmek için *"derslerde en çok hangi öğretim materyalinin kullanıldığına yönelik"* sorulan soruya, örneklem grubunun yaklaşık yarısının (% 46) yazı tahtası, üçte birinin (% 34) projeksiyon, onda birinden biraz fazlasının (% 11) ise bilgisayar şeçeneğini işaretlediği anlaşılmaktadır. Bunu "Diğer" şeçeneğindeki düşük oranla; VCD/DVD'nin izlediği görülmektedir. Öğrencilerin derse aktif katılımda etkili olan akıllı tahta kullanım oranı da çok düşüktür. Özcan ve Yapıcı'nın yaptığı bir çalışmada ise dil laboratuvarı, video ve çeşitli Arapça kitap, gazete ve dergiler gibi öğretim materyallerinden

[64] Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 16.

yararlanılmasının altı çizilmiştir.[65] Altıntaş ders kitabı, akıllı tahta, projektör ve internet gibi teknik materyallerin kullanılmasına yer verirken,[66] Civelek ve Yüksel bilgisayar kullanımına dikkat çekmiştir.[67]

Bunun yanında konu değişkenler açısından incelendiğinde ve cinsiyet ile derslerde kullanılan öğretim materyali arasındaki ilişkiye bakıldığında, erkekler % 47 ile öğretim materyali olarak daha çok yazı tahtasını, kadınlar ise % 67 ile projeksiyon cihazını kullandığını belirtmektedir. Konu bir de yaş ve kadro/ünvan değişkeni açısından ele alındığında 20-30 ve 31-40 yaş grubundakilerin projeksiyon cihazını, 41-50 ve 51-yukarı yaş grubunda olanların yazı tahtasını daha çok etkin kullandığı. Dr. Öğretim Üyesi olanların daha çok projeksiyon cihazı, Doç Dr. ve Prof. Dr. olanların ise yazı tahtası kullanımına yöneldiği belirlenmiştir. Burandan hareketle derslerin çeşitli araç-gereç ve materyallerle zenginleştirilmesi öğrenci başarısının artması açısından önemlidir.[68] Dolayısıyla öğrencilerin derslerde daha farklı duyu organlarına hitap eden, ders süresini etkili kullanmaya katkı sağlayan materyal kullanımının Arapça eğitimindeki motivasyon ve verimliliğin artmasına katkı sağlayacağı söylenebilir.

---

65 Özcan - Yapıcı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (ÇÜ İlahiyat Fakültesi Örneği)", 139

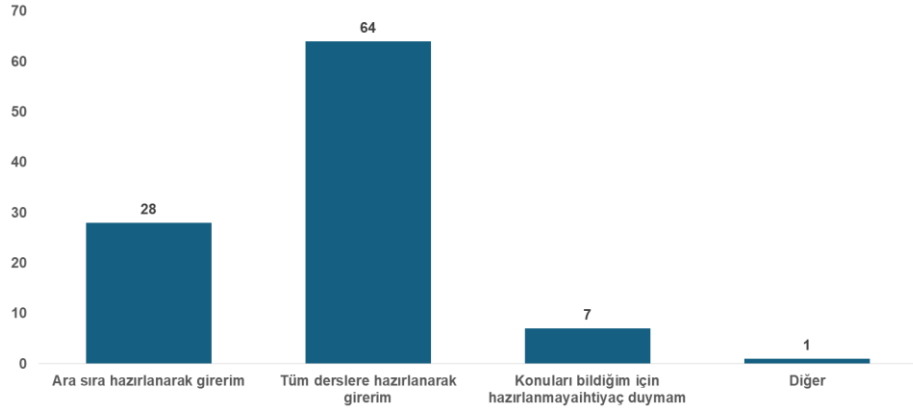
66 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 418.

67 Civelek, "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler –Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği", 280; Zaki Abouelnasr, *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Bilgisayar Kullanımı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 167.

68 Deliçay, "Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması (F.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", 98.

3.6. Derslere Hazırlık Yapma

Şekil 10. Derslere Ön Hazırlık Yapma Durumu

Şekil 10'a göre, örnekleme giren grubun neredeyse üçte ikisinin (% 64) tüm derslere hazırlanarak girdiğini, yaklaşık üçte birine yakınının (% 28) ara sıra hazırlanarak girdiğini belirttiği görülmektedir. "Konuları bildiği için hazırlanmaya ihtiyaç duymadığını" belirtenlerin oranı % 7 iken, "Diğer" seçeneğine yönelen 1 kişi ise "Genellikle konuları önceden gözden geçiririm" şeklinde cevap vermiştir.

Ulaşılan bu sonuçlara göre, Arapça dersine giren öğretim elemanlarının çoğunluğunun tüm derslere hazırlandığı, azımsanmayacak bir bölümün sürekli ve düzenli olarak değil de bazen/ara sıra ön hazırlık yaparak ders verdikleri söylenebilir. Altıntaş ise çalışmasında öğretim elemanlarının bazılarının derslerine girerken hazırlık yaparak gelmedikleri, planlı ve sistematik bir öğretim süreci gerçekleştiremedikleri bulgusuna ulaşmıştır.[69]

Bir eğitimcinin derslere ön hazırlık yaparak girmesinin; dersin kazanımlarının gerçekleşmesi açısından önem arz ettiği, Arapça öğretiminin planlama aşaması ne kadar etkili bir şekilde gerçekleştirilirse, Arapça öğretiminden elde edilen verimin de o kadar artacağı ifade edilebilir.[70]

---

69 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 416.

70 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 416.

3.7. Ders Dışı Etkinlikler

Araştırmaya katılanların % 48'inin ders dışı etkinliklere kısmen yer verdiği, %38'inin yeterince yer vermediği görülmektedir. Yeterince yer verdiğini belirtenler ise % 14 oranındadır. Buna göre katılımcıların yaklaşık %62'sinin yarısının ders dışı etkinliklere kısmen de olsa yer verdiği söylenebilir. Ders dışı etkinlikler, öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmelerine katkı sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Buna karşılık, katılımcıların üçte birinden daha yüksek bir oranının ders dışı etkinliklere yeterli düzeyde yer vermemesi, dikkat çekici bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Ayrıca yaş düzeyi değişkeni ile ders dışı etkinliklere yeterince yer verme durumu arasındaki ilişki dikkate alındığında, genç yaşta olan öğretim elemanlarının ders dışı etkinliklere daha fazla, ileri yaşta olanların ise daha az yer verdiği ifade edilebilir

Diğer taraftan, ders dışı etkinlikleri tespit edebilmek amacıyla *"Ders dışı etkinliklere kısmen de olsa yeterince yer veriyorsanız etkinlik isimlerine örnek verir misiniz?" şeklinde sorulan* soruyu öğretim elemanları şu şekilde yanıtlamıştır:

> *"Program çok yoğun" / "Hikayeleri okuyun" / "Eğitsel oyunlar" / Özel tercüme dersleri, Türkçeye tercüme edilen eserlerin alınıp kendi kendilerine tercüme incelemesi yapmaları" / "Gezi" / "Eğitsel gezi" / "Sinema ve diğer okullara ziyaret" / "Arapça konuşma kulübü" / "Ödev, farklı kaynakları inceleme" / "Hikaye okuma film izleme ve kitap okuma" / "Nasihat, sorular, hikaye fıkra anlatma, ilahi söyletmek" / "Öğrencilerin talebine göre yarışma, şiir, tercüme çalışmaları" / "Yarışma seminer tiyatro" / " Gezi, oyun, piknik" / "Ödev, makale tavsiyesi, görsel destekleyiciler, tavsiye" / "Kahoot ile internet üzerinden tüm sınıfça yarışmalar yapmak" / "Drama" / Whatsapp grupları ile iletişim" / "Sohbet ederiz" / "Ders dışında öğrencilerimle Arapça iletişim kuruyorum./* " مشاركة الطلاب في بعض الأمورالاجتماعية والترفيهية وبعض الاحتفالات والمناسبات الأخرى " / *"Ödev" / "Vakit olmuyor." / "Arapça bilgi, şiir ve hitabet yarışması, duvar gazetesi hazırlama, Arapça kısa video çekimi, Konferans salonunda öğrenci sunumları, Arapça yıllık dergi ve konferanslar." / "Gezi-gözlem" / Arap dilinde ün kazanmış şahsiyetleri araştırmaları için öğrencilerime ödev veririm. Daha*

sonra araştırdıkları şahsiyetlerle ilgili sunum yaptırırım. Böylece âlimlerin bu yolda verdikleri emeği ve bu ilme verdikleri önemi görmelerini sağlarım." / "Farklı kurumlarla örnek şahsiyetler ile tecrübe paylaşımı" / "Sosyal etkinlikler" / "Vakit olmaması" / "İhtiyaç halinde imkanlar nispetinde tecrübe paylaşımı" / "Video eğitimi, hikaye kitapları" / Arapça dergisinde öğrenci yazıları" / "Gezi-gözlem yöntemi ile programlar" / Bazen tiyatro ve yarışma düzenliyoruz" / "Drama, video izletme" / " أجعل الطلاب يكتبون موضوعات إنشائية أو يسجلون بأصواتهم عن أنفسهم، وبدل الامتحان القصير أجعلهم يؤدون دور تمثيلي من الحياة مثل السوق أو المستشفى أو غيره *" / "Drama" / "Film izleme gezi yapma" / "Kültürel ve eğitsel içerikli diğer kurum ve STK karla yapılan etkinlikler".*

Buna göre açık uçlu soruya verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, öğretim elemanlarının Arapça derslerinde yer verdikleri ve ön plana çıkan ders dışı etkinliklerin; hikâye, drama, gezi, konferans, çalıştay ve diğer kurumlarla işbirliği içinde yapılan faaliyetler olduğu söylenebilir. Dolayısıyla derslerin belirlenen amaçlar doğrultusunda yürütülmesi ve öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşabilmesi için öğrenme-öğretme sürecine aktif katılımlarının sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin derslerde ele alınan bilgi ve becerileri pekiştirmelerine yönelik ders içi ve ders dışı etkinlikler öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu tür etkinliklerin öğretim uygulamalarına dâhil edilmesi, öğrenmenin kalıcılığını ve etkililiğini artırarak eğitim sürecine önemli katkılar sağlamaktadır.[71]

3.8. Mesleki ve Padagojik Yeterlik

Katılımcıların üçte ikiye yakını (% 65) mesleki gelişim için Arap Dili ve Belagatiyle ilgili literatürü takip ettiğini, yaklaşık üçte biri (% 31) bazen takip ettiğini, çok düşük bir oran (% 4) ise takip etmediğini vurgulamaktadır. Buna göre öğreticilerin % 96 gibi büyük bir çoğunluğunun, bazen de olsa mesleki yeterlik açısından gelişimleri için Arap Dili ve Belagatiyle ilgili alanyazını takip ettiği/etme çabası içinde olduğu söylenebilir.

[71] Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 14.

Konu değişkenler arasında incelendiğinde, kadro/ünvan durumu ile mesleki gelişim için Arap Dili ve Edebiyatı litaratürünü takip etme arasındaki ilişkiye bakıldığında, öğretim görevlilerinin çoğunluk olarak ilgili literatürü bazen, diğer kadroların (Dr. Ögr. Üyesi, Doç. Dr., Prof. Dr.) ise düzenli takip ettiği anlaşılmaktadır.

Bunun yanında bu süreçte önemli olan pedagojiyle ilgili literatürü takip etme durumuna bakıldığında, ankete katılan öğretim elemanlarının % 48'i kişisel ve mesleki gelişim için pedagojik formasyonla ilgili literatürü ve çalışmaları bazen takip ettiğini, % 39'u takip ettiğini, % 13'ü ise takip etmediğini ifade etmektedir. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun (% 87) ara sıra da olsa kişisel ve mesleki gelişimleri için pedagojiye ait alanyazını izlediği belirtilebilir.

Diğer yandan, mesleki ve pedagojik bulgular birlikte değerlendirildiğinde, öğretim elemanlarının Arap Dili ve Belagati alanına ilişkin literatürü düzenli biçimde takip etmelerinin; mesleki yeterliklerinin güçlenmesine, alan bilgilerinin güncel tutulmasına ve sürekli mesleki gelişimlerinin desteklenmesine katkı sağladığı/sağlayacağı; ayrıca ders içeriklerinin öğrencilerin ilgisini çekecek biçimde güncel veriler ışığında işlenmesini kolaylaştırdığı/kolaylaştıracağı ifade edilebilir. Bunun yanında pedagoji literatürünü takip etmenin ise; öğretim yöntem ve teknikleri, materyal kullanımı, ölçme-değerlendirme, öğrenci psikolojisini bilme ve dersin verimliliği açısından önemli olduğu söylenebilir.[72]

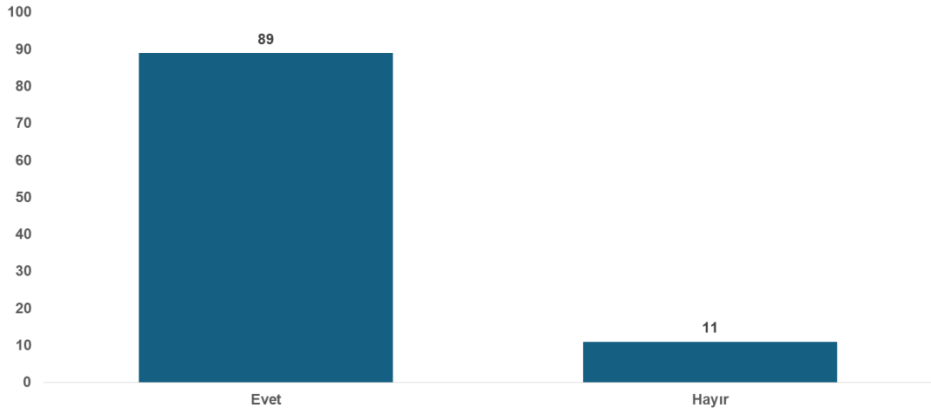
Öğrenim durumu ile mesleki ve kişisel gelişim için pedagojik formasyon ile ilgili literatürü takip durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında, ilahiyat fakültesi mezunlarının ağırlıklı olarak literatürü bazen takip ettiği, Arap Dili ve Edebiyatı mezunu olanların takip ettiği anlaşılmaktadır Buradan hareketle yabancı dil öğretimi alanındaki gelişmeler ve literatür takip edilerek derslerde yeni yöntem ve materyaller etkin olarak kullanılmalı, öğrencilerin Arapça dersine yönelik tutumlarını geliştirecek öğretim stratejilerine yönelim sağlanmalıdır.[73]

---

72 Bk. Çanakcı, "Öğretim Elemanlarının Gözüyle Yüksek Din Öğretiminde Hadis Eğitimi", 312.

73 Özcan - Yapıcı, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (ÇÜ İlahiyat Fakültesi Örneği)", 138.

Şekil 11. Arapça'nın Yanında Yabancı Dil Bilme Durumu

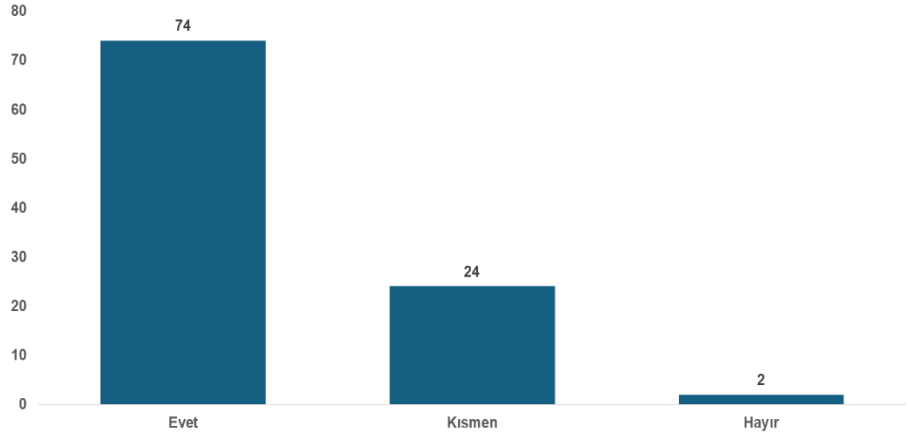
Şekil 11'e göre, katılımcıların % 89'u Arapça'nın dışında yabancı dil bildiğini, % 11'i ise bilmediğini belirtmektedir. Buradan hareketle öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun Arapçanın yanında başka bir dil bilmesinin, kendilerini mesleki, pedagojik ve kültürel açıdan ve diğer dillerdeki ilgili literatürü takip etme bakımından geliştirmelerinde önem arz ettiği söylenebilir.

Ayrıca, "Arapça dışında bildiğiniz başka bir dil varsa belirtiniz" şeklinde yöneltilen açık uçlu soruya öğretim elemanları tarafından aşağıdaki yanıtlar verilmiştir:

> *"Türkçe, İngilizce, Süryanice ve İbranice" / " "Farsça, Kürtçe ve Zazaca" / Fransızca, Farsça" / "إنجليزي" / "İngilizce" "Osmanlıca" / "Almanca, Rumca" / "İbranice" / "İspanyolca, "İngilizce Fransızca İspanyolca" / "English, Little Turkish".*

Bu sonuçlara göre Arapçanın yanında bilinen yabancı dil daha çok İngilizce'dir. Bunu Türkçe, Farsça, Fransızca, Almanca ve İspanyolca izlemektedir. Türkçeyi, ankete katılan yabancı öğretim elemanlarının tercih ettiği anlaşılmaktadır. Yabancı dil öğrenmenin öğretim elemanlarının, kendilerini geliştirmeleri ve çağın gerisinde kalmamaları açısından önem taşıdığı söylenebilir.

Şekil 12. Mesleki Yeterlik

Şekil 12'den izlenebileceği gibi öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun (% 74) kendilerini mesleki açıdan yeterli, yaklaşık dörtte biri (% 24) kısmen yeterli, çok düşük bir oran (% 2) ise yetersiz bulmaktadır. Bu sonuçlar dikkate alındığında, örneklem grubunun yaklaşık dörtte üçünün kendilerini mesleki açıdan yetersiz görmediği ifade edilebilir. Elde edilen bulgularla,mesleki gelişim için alanla ilgili literatürü takip etme sonuçlarının büyük oranda benzerlik gösterdiği ifade edilebilir. Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada ise farklı bir bulguya ulaşılmış, bazı öğretim elemanlarının alana yönelik gerekli yeterliliğe sahip olmadıkları belirtilmiştir.[74]

Diğer yandan öğretim elemanlarının yeterliğiyle ile ilgili somut parametrelere ulaşabilmek amacıyla *"*Kendinizi pedagojik açıdan yeterli buluyor musunuz?*"* sorusu yöneltilmiştir. *Buna göre* öğretim elemanlarının gerekli mesleki ve pedagojik formasyona sahip olmaları, yürütülen öğretim faaliyetlerinin etkililiğini artırmakta ve aynı zamanda öğrencilerin öğrenme motivasyonunu olumlu yönde etkilemektedir. Nitekim öğretim elemanlığı, çok boyutlu bir yeterlik alanını kapsamakta olup bu yeterlikler arasında pedagojik formasyonun temel ve belirleyici unsurlardan biri olarak öne çıktığı belirtilebilir.[75]

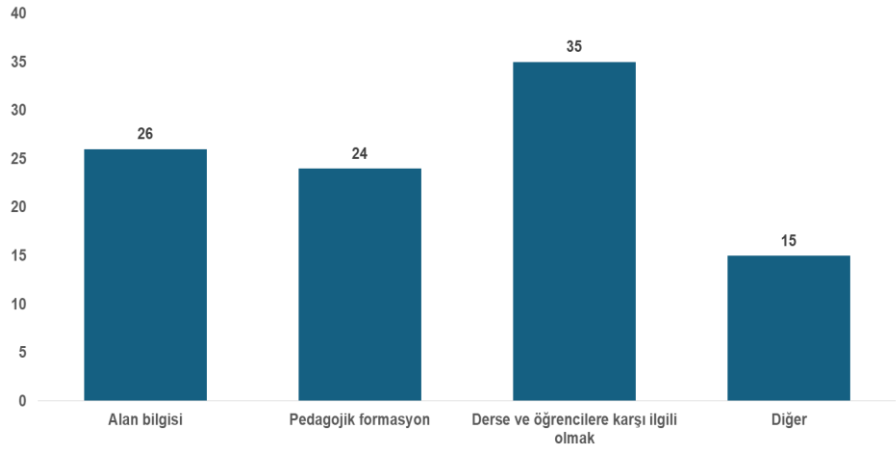
74 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 428.

75 Bk. İsmail Sağlam, "Fransa'daki Türklerin Din görevlerini Mesleki Yeterlilik Açısından Değerlendirmeleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2010), 275-299 akt. Ahmet Ali Çanakcı, *Öğrenme Öğretme Süreci Açısından Yaz Kur'an Kursları (Balıkesir*

Bu eksende, katılımcıların yarısından çoğunun (% 66) kendini pedagojik açısından yeterli, yaklaşık üçte biri (% 32) kısmen yeterli görmektedir. Sadece 2 kişi yetersiz bulmaktadır. Buna göre öğreticilerin üçte ikisinin kendini yetersiz bulmadığı anlaşılmaktadır. Altıntaş'ın çalışmasında ise pedagojik bilginin eksikliğine vurgu yapılmış ve Arapça öğretimi için özel formasyon eğitimi almanın gerekliliği ve önemi dile getirilmiştir.[76] Ecer de çalışmasında pedagojik formasyon eğitiminin eksikliğine dikkat çekmiştir.[77] Aynı şekilde Demir çalışmasında konuyla ilgili öğretim elemanlarının öğrencilerin seviyesine inememesi, aktif katılımlı derslerin işlenmemesi, konuların yüzeysel olarak anlatılması vb. pedagojik yetersizliklere yer vermiştir.[78]

3.9. Arapça Eğitimcisinin Özellikleri

Şekil 13. Arapça Eğitimcisinde Bulunması Gereken Özellikler

Şekil 13'ten anlaşılacağı üzere örnekleme giren öğretim elemanlarının % 35'i Arapça alanında başarılı bir eğitimci olmak için bulunması gereken en önemli niteliğin; "ders ile öğrencilere karşı ilgili olmak", % 26'sı "alan bilgisi", % 24'ü "pedagojik formasyon" olduğunu belirtmektedir. % 15'lik bir oranla "Diğer"

Örneği) (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 345.

76 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 416.

77 Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 15.

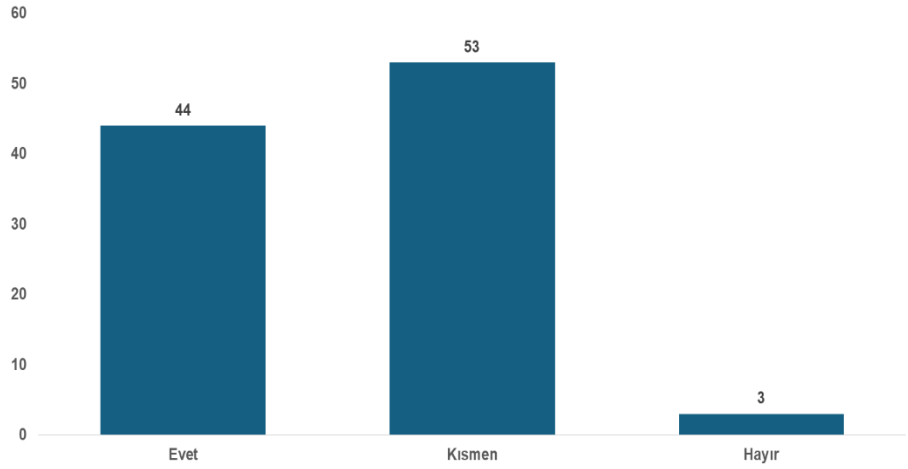
78 Demir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Arapça Lisans Dersleri Hakkındaki Görüşleri -19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-", 237.

seçeneğine yönelen 15 öğretim elemanından 9'u "hepsi", 3'ü "alan bilgisi/pedagojik formasyon/genel kültür", 3'ü "alan bilgisi/pedagojik formasyon" olduğunu ifade etmektedir.

Diğer taraftan konu değişkenler açısından incelendiğinde ve cinsiyet değişkeni ile Arapça eğitimcisi olabilmek için sahip olnuması gereken en önemli özellik arasındaki ilişki ele alındığında, erkeklerin daha çok derse ve öğrencilere karşı ilgi, kadınların ise pedagojik formasyon özelliğini öne çıkardığı görülmektedir. Ayrıca yaş değişkeni ile birlikte değerlendirime yapıldığında ise yaş düzeyi düşük olan öğretim elemanlarının öğrencilere karşı ilgili olma özelliğini, ileri yaşta olanların ise alan bilgisi özelliğini öne çıkardığı anlaşılmaktadır.

3.10. Derslerin Amaçlarının Gerçekleşme Durumu

Şekil 14. Arapça Öğretim Programının Dersin Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyine Katkısı

Şekil 14'ten anlaşıldığı gibi örneklemin % 53'ü Arapça öğretim programının dersin amaçlarının gerçekleşme düzeyine kısmen katkı sağladığını, % 44'ü katkı sağladığını belirtirken, sadece 3 kişi katkı sağlamadığını belirtmiştir. Bir başka ifadeyle katılımcıların % 97 gibi tamamına yakını, Arapça öğretim programının dersin amaçlarının gerçekleşme düzeyine kısmen de olsa katkı sağladığını düşünmektedir. Bazı çalışmalarda[79] ise bunun aksine öğretim

[79] Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", 158; Soysaldı, "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde

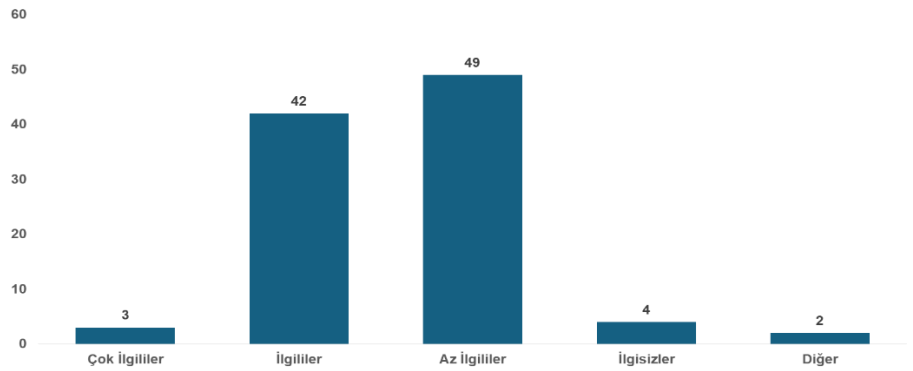
programı ile uygulamalar arasında bazı uyumsuzlukların olduğu ve müfredatın geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Arapça Öğretim Programı'nın ders amaçlarının etkili bir biçimde gerçekleştirilmesine katkı sağlayabilmesi için öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılım göstermeleri önem taşımaktadır. Programda öngörülen kazanımların öğrencilere kazandırılmasında, öğretim sürecinin yalnızca belirli bir yöntemle sınırlandırılmayıp farklı yöntem ve tekniklerle zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım, öğrencilerin öğrenme süreçlerine daha etkin şekilde katılmalarını sağlayarak ders programının amaçlarına ulaşma düzeyini artırmakta ve hedeflenen dil becerilerinin daha etkili biçimde geliştirilmesine katkı sunmaktadır.[80]

Arapça programının dersin hedeflerinin gerçekleşme düzeyine katkı sağlamadığını düşünenler ise bunun sebebiyle ilgili olarak hazırlanan açık uçlu soruya; programın çok yoğun olması, güncel olmaması, İçerik sorunu ve sınıfların kalabalık olması gibi parametreleri ortaya koymuştur.

3.11. Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeyi ve Derse İlgi Durumu

Şekil 15. Arapça Dersine Öğrencilerin İlgi Durumu

Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları", 247; Hüseyin Polat, "Öğretmen Adaylarının 2-8 Sınıflardaki Arapça Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri", *International Journal of Human Sciences* 16/4 (2019); Demir, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Arapça Lisans Dersleri Hakkındaki Görüşleri -19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-", 238.

80 Bk. Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 14.

Şekil 15'deki verilere göre, öğrencilerin "Arapça dersine ilgi düzeyi" ile ilgili soruyu yanıtlayan öğretim elemanlarının % 49'u az ilgili, % 42'si ilgili, % 4'ü ilgisiz, % 3'ü ise ilgi düzeyininin yüksek olduğunu ifade etmiştir. "Diğer" kategorisine yönelen 2 kişiden 1'i "hepsi", 1'i ise "bazıları ilgili, bazıları ilgili görünüyor, bazıları ise ilgili değil" cevabını vermiştir. Bu çerçevede katılımcılara göre öğrencilerin Arapça dersine ilgi düzeylerinde ilk üç sırada; az ilgili, ilgili, çok ilgili olmak yer almaktadır. Ulaşılan bulgulara göre öğretim elemanlarının % 53'ü öğrencileri Arapça dersine karşı az ilgili/ilgisiz, % 45'i ilgili/çok ilgili bulmaktadır. Az ilgili olma oranı dikkat çekici ve düşündürücüdür.

Çanakcı'nın yaptığı bir çalışmada ise öğrencilerin % 97 gibi büyük çoğunluğunun Arapça derslerine ilgisiz olmadığı[81] belirlenmiştir. Diğer yandan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin Arapça öğretimi ile ilgili başarı durumları üzerine yapılan bir araştırmada yaklaşık % 82 gibi önemli bir çoğunluğun orta düzeyde Arapçaya ilgi gösterdiği tespit edilmiştir.[82] Ayrıca Altıntaş %78,8'ile öğrencilerin Arapçaya yeterince ilgi göstermediğini,[83] Soysaldı, öğrencilerin Arapça diline ilgisiz olduğunu,[84] Soyipek katılımcıların % 50'sinin Arapça'ya ilgi gösterdiklerini, diğer yarısının ilgi ve motivasyonlarının eksik olduğunu[85] ifade ederken, Ecer de Arapça derslerinde öğrencilerin ilgi ve motivasyon eksikliğine[86] işaret etmiştir.

Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin derse olan ilgisi, o dersin ve kazanımlarının öğrencinin anlam dünyasında farkındalık oluşturmasına katkı sağlayan önemli bir unsudur.[87] Buna göre öğrencilerin derse ilgi düzeyinin;

---

81 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,* 115.

82 Soyipek, "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", 84, 85.

83 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 422.

84 Soysaldı, "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları", 247.

85 Soyipek, "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği", 82.

86 Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 12.

87 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,* 144.

motivaston, güdülenme, derse etkin katılım ve öğrenmenin içselleştirilmesi açısından önem arz ettiği söylenebilir. Bu çerçevede öğrencilerin derse ilgi düzeyleri; öğretim elemanları tarafından dikkate alınarak, farklı yöntem-teknik ve öğretim teknolojileri kullanımı ile artırılabilir.

Diğer taraftan ulaşılan bulgular çerçevesinde öğrencilerin Arapça dersine olan ilgilerinin sebeplerine ilişkin yöneltilen*"*Öğrencilerin Arapça dersine olan ilgilerinin en önemli sebebi sizce nedir*?* sorusuna katılımcıların % 47'si öğrencilerin Arapça dersine yönelik ilgilerinin en önemli sebebinin; derslerin içerikleri ve zevkli geçmesi olduğunu, % 29'u ders öğretim elemanının ilgisi, % 3'ü arkadaş ortamı, % 2'si sosyal faaliyetler olduğunu belirtmektedir. Diğer şıkkını işaretleyen % 19'luk bir grubun yanıtları ise şu şekilde ifade edilebilir:

> *"Sınavda başarılı olmak" / "Daha çok bireysel ilgiden söz etmek gerekir" / "Programın verimli olması" / "Arapça'nın ehemmiyeti" / "Arap dilinin toplumda icra ettiği "din dili" fonksiyonu. Dilin Araplarla ve kültürleriyle ilişkilendirilmesi" / "Hepsi ve idealsiz öğrenci profili" / "Bölümle ilgili hedefi amacı ve motivasyonu olmayan çok fazla öğrencimiz var" / "Öğrencilerin çoğu bu fakülteye kendi tercihleriyle gelmedikleri için, dersi sevmede zorluk içindeler. Bu da başarısızlığa yol açıyor. Başarısızlık da sevmemeyi artırıyor" / "Dersten geçmek" / "Sınav için ilgi duyuyorlar" / "Derse devamsızlık oranının % 10 olması" / "Kur'an'ın manasını öğrenme" / "Din dili oluşu".*

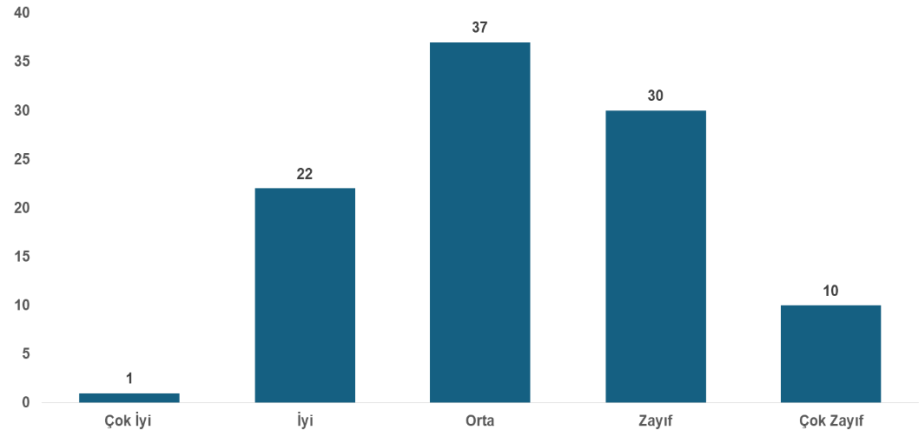
Diğer yandan öğrencilerin Arapça dersine olan ilgilerinin en önemli sebepleri cinsiyet değişikeni ile birlikte değerlendirildiğinde, kadınların Arapça dersine olan ilgilerinde daha çok ders öğretim elemanının ilgisinin, erkeklerin ise derslerin içerikleri ve zevkli geçmesinin etkili olduğunu düşündüğü söylenebilir.

Ulaşılan bu sonuçlara göre, derslerin içerikleri ve zevkli geçmesi, öğrencilerin Arapça derslerine ilgilerinde önem arz etmektedir. Daha sonra ders öğretim elemanının ilgisi gelmektedir. Öğrencilerin ilgisi bağlamındaki bu sürecin; öğretim programlarının güncellenmesi ve derslerin ilgi çekici hale

getirilmesini sağlayacak aktif yöntem-teknik ve teknoloji kullanımının önemine dikkat çektiği söylenebilir. Ayrıca ilgili literarüre bakıldığında, öğrenci ilgilerinin ve motivasyonlarının artmasında;

öğretim sürecinde kullanılan yöntemler,[88] dersi ilginç hale getirilerek ödül kullanımı,[89] öğretmenin dersi sevdirmesi, kendini sevdirmesi, sempatik olması, klasik öğretim yöntemlerinin dışında öğrenciyi sürece dâhil edecek aktif öğretim yöntemlerini kullanması ve derslerde öğrencinin birçok duyu organına hitap edecek materyaller kullanmasına[90] dikkat çekildiği görülmektedir.

Şekil 16. Öğrencilerin Arapça Hazırbulunuşluk Düzeyleri

Öğrenme ve öğretme sürecinde, ön koşul niteliğinde ve çok önemli bir unsur olan hazırbulunuşluk, bireyin ihtiyaçlarının, beklentilerinin belirlenmesine ve bu ihtiyaç-beklentilere uygun bir şeklide plan, program ve hazırlık yapılmasına imkân sunar.[91] Bu durum dil eğitimi açısından da önemlidir. Arapça hazırbulunuşluğu ise Arapçayı yabancı dil olarak öğrenecek bireylerin

88 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 423.

89 Soyupek, "Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Arapça Öğretiminde Motivasyonun Önemi", 179-197.

90 Uçar, "Din Öğretimi Kurumları Öğrencilerinin Arapça Derslerine İlişkin Tutumları ve Tutum Geliştirme Önerileri", 110, 111.

91 Gonca Harman - Dilek Çelikler, "Eğitimde Hazır Bulunuşluğun Önemi Üzerine Bir Derleme Çalışması", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 1/3 (2012), 147-156.

bu dili öğrenme öncesinde Arapçaya karşı bilişsel, duyuşsal, sosyal ve eğitsel olarak hazır olma durumu olarak tanımlanabilir.[92]

Tablo 16'da örneklemin % 37'si öğrencilerin Arapça hazırbulunuşluk düzeylerini orta düzey, % 30'u zayıf, % 22'si iyi ve % 10'u çok zayıf bulmaktadır. Çok düşük bir oran ise (% 1) çok iyi olduğunu ifade etmektedir. Bu verilere göre öğretim elemanlarının yaklaşık % 40'ı öğrencilerin Arapça hazırbulunuşluk düzeyinin zayıf/çok zayıf olduğu, ancak % 24 gibi bir oran ise iyi/çok iyi olduğu kanaatini taşımaktadır. Bu oranlar dikkat çekicidir. Yapılan benzer bir çalışmada da öğrencilerin % 58 gibi çoğunlukla ilahiyat fakültesine düşük seviyede Arapça hazırbulunuşluk düzeyi ile geldikleri belirtmiştir.[93] Başka bir çalışmada da öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olduğuna dikkat çekilmiştir.[94] Bu durumun öğrencilerin bir bölümünün İHL mezunu olmamaları ve ilahiyat fakültesi öncesi Arapça eğitimi almamalarından kaynaklandığı söylenebilir.[95] Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin, derslerde konuların daha hızlı ve kolay kavranmasına, derslerin verimliliğinin artmasına ve öğrenilen bilgilerin içselleştirilmesine katkı sağladığı ifade edilebilir.

Öte yandan öğrencilerin ilahiyat fakültesi öncesi Arapça hazırbulunuşluk düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkinin analiz edildiği bir çalışmada, erkeklerin % 29'u Arapça hazırbulunuşluk düzeyinin çok zayıf, % 27'si zayıf olduğunu ifade etmektedir. Bunu "orta" (% 24), "iyi" (% 18) ve "çok iyi" (% 2) hazırbulunuşluk düzeyi takip etmektedir. Kızların Arapça hazırbulunuşluk düzeyi de bu oranlara yakındır. Buna göre birbirine çok yakın oranlarla iki farklı cinsiyet değişkeninde de "çok zayıf" ve "zayıf" hazırlunuşluk düzeyinin yoğunluk kazandığı görülmektedir. [96]

---

92 Bk. Özlem Ozan - Hüseyin Göçmenler, "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Uzaktan Farklılaştırılmış Öğretimi Projesi", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31 (2018), 134; Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*112.

93 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*112, 113.

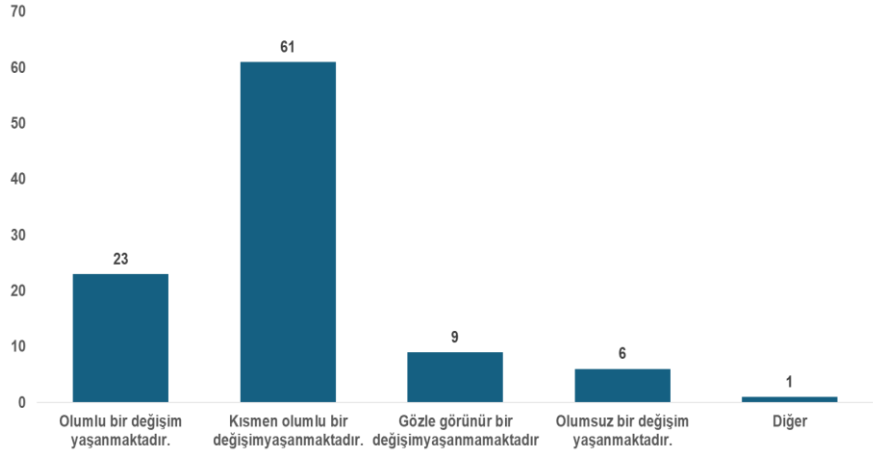
94 Ecer, "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar", 8.

95 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*112, 113.

96 Çanakcı, *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi,*113, 114.

3.12. Öğrencilerin Arapça Seviyelerindeki Değişim

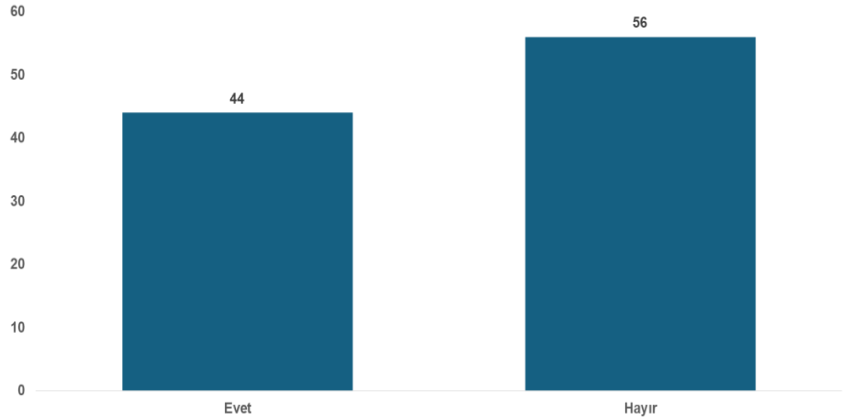
Şekil 17. Öğrencilerin Fakülteye Başlama ve Mezuniyet Sonrası Gerçekleşen Arapça Seviyelerindeki Değişim

Şekil 17'deki verilerden anlaşıldığına göre, Arapça öğretim elemanlarının % 61'i öğrencilerin fakülteye başlamalarından mezuniyetlerine kadar Arapça seviyelerinde "kısmen olumlu" bir değişim yaşandığını, % 23'ü "olumlu" bir değişim yaşandığını belirtirken, % 9'u "gözle görünür bir değişim" yaşanmadığını, % 6'sı "olumsuz" bir değişim yaşandığını ortaya koymaktadır. 1 kişi ise başlangıçta zayıf olduğunu fakülte ile birlikte yavaş yavaş geliştiğine dikkat çekmektedir. Buna göre katılımcıların kahir ekseriyetine (% 84) göre öğrencilerde fakülteye giriş ve mezuniyet sonrasında Arapça seviyelerinde kısmen de olsa olumlu/gözle görünür bir değişim yaşanmaktadır. Bu oran, öğretim programının güncellenmesi, yöntem-teknik, araç-gereç ve materyal kullanımı, ölçme-değerlendirme, mesleki alan bilgisi vb. konularda yapılacak çalışmalarla artırılmalıdır.

3.13. Tecrübe Yaplaşımı

Şekil 18. Ulusal ve Uluslararası Tecrübe Paylaşımı

Şekil 18'den görüldüğü üzere, öğretim elemenlarının % 56'sı kurumlarında Arapça eğitim-öğretimine ilişkin ulusal ve uluslararası kurum ve kişi bazında tecrübe paylaşımı yapılmadığını, % 44'ü ise yapıldığını belirtmektedir. Buna göre öğretim elemanlarının yarıdan çoğu Arapça eğitiminde tecrübe paylaşımının yapılmadığına vurgu yapmaktadır. Tecrübe paylaşımının yapılmama oranı dikkat çekicidir. Dil eğitiminde tecrübe paylaşımının, teorinin uygulamaya, bilginin eyleme geçmesi anlamında öneme sahip olduğu düşünüldüğünde bu durumun, ilahiyat/İslami ilimler fakültelerinde Arapça eğitiminde tecrübe paylaşımının ve uygulamaların artırılması gerektiğine işaret ettiği söylenebilir.[97] Konu kadro değişkeni açısından analiz edildiğinde ise yabancı öğretim üyelerinin kurumlarında tecrübe paylaşımına daha fazla yer verdiği söylenebilir.

Ulusal ve uluslararası **k**arşılıklı tecrübe paylaşımı ve bilgi alışverişinin Arapça öğretimine büyük katkı sağlayacağı,[98] öğretim elemanlarının tecrübe paylaşımı ile öğrencilerin dil pratiklerinin daha hızlı ve kalıcı olmasınını sağlanacağı[99] söylenebilir. Özdemir de yaptığı bir araştırmada, öğretim

97 Çanakcı, "Öğretim Elemanlarının Gözüyle Yüksek Din Öğretiminde Hadis Eğitimi", 326.

98 Civelek, "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler –Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği", 280.

99 Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", 159.

elemanlarının yurt dışına gönderilmesi ve tecrübe kazanmasının önemli olduğuna dikkat çekmiştir.[100]

Diğer yandan tecrübe paylaşımı yapıldığını belirten öğretim elemanlarının, "*Kurumunuzda yapılan tecrübe paylaşımına örnek verir misiniz?*" şeklinde sorulan soruya verdikleri cevaplar ise şunlardır:

> *"Beş tane Ürdün asıllı ve yabancılara Arapça eğitimi tecrübesi olan hocamız var" / "Mevlana programı" / "Milli Eğitim Müdürlüğü ile birlikte seminerler" / "Öğrenci transferi" / "Yurt dışı ülkelerle proje" / "Farklı okullar ile iletişim" / "Sadece bir kere Fas'a" / "Arap asıllı hoca calıştırıyoruz. Diyanet akademi" / "Yabancı öğretim elemanı" / "Arap Kökenli hocalarımız ve onların tecrübeleri" / "Çalıştaylar" / "Suudi Arabistan, Malezya ve Mısır " / "Müftülük ve milli eğitim müdürlüğü ile işbirliği" / "Yabancı hocalar" / "ESSCO" / "OMÜ ADİM örneği" / "Arap kökenli hocaların varlığı" / "Üniversite bünyesinde eğitim gören Arap asıllı öğrencilerle iletişim kurmaları teşvik edilip buna zaman zaman ortam hazırlanıyor" / "Arap kökenli yabancı uyruklu öğretim elemanları hazırlık sınıfına Arapça dersi veriyorlar" / "Bu konuda zaman zaman çalıştaylar ve sempozyumlar düzenleniyor. Bu ilmi toplantılarda aynı zamanda bileği ve tecrübe paylaşımı da yapılıyor. En son İstanbul da Arapça öğretim elemanlarının işbirliği ile uluslararası bir çalıştay yapıldı. Burada yaklaşık 10 üniversiteden Arapça Öğretim elemanları kendi tecrübelerini paylaştı" / "Her hafta bir hoca olmak üzere haftanın belli bir gününde sunum yapılır" / "Örnek şahsiyetlerle öğrencileri buluşturma" / "Sosyal etkinlikler" / "Seminerler" / "Öğrenci değişimi" / "Öğrenci değişim programı" / "Konferans, seminer, çalıştay, dil kulübü faaliyetleri" / "STK ile" / "Diğer üniversiitelerde görev yapan Arapça hocalarıyla iletişim*

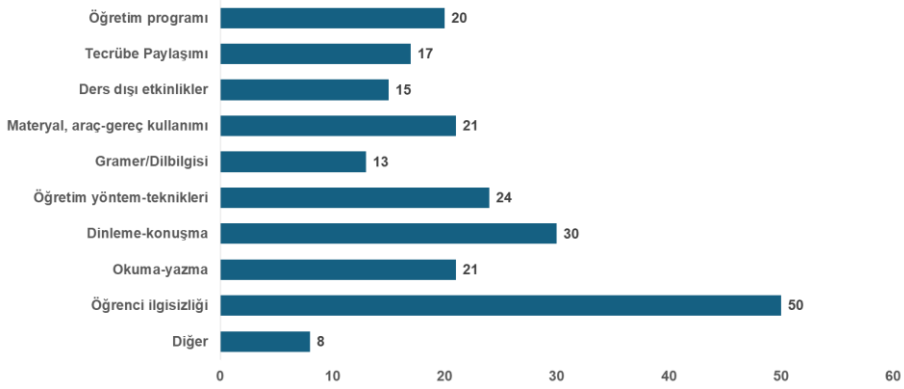
[100] Özdemir, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", 41.

halindeyiz" / "Bu alanda ortak çalışmalar yapılır" / "Arapça çalıştayı 2 veya 3 kez fakültemizde düzenlendi" / "okullarda seminer".

Bu doğrultuda tecrübe paylaşımının; ağırlıklı olarak yabancı/Arap kökenli uzmanlardan yararlanma, bilimsel etkinlikler düzenleme ve kurumlar arası-uluslararası iş birlikleri geliştirme eksenlerinde gerçekleştiği söylenebilir.

3.14. Arapça Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Yolları

Şekil 19. Arapça Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar

Şekil 19'daki bulgulara göre araştırmaya katılan öğretim elemanlarının 50'si Arapça eğitiminde karşılaşılan en önemli problem ile ilgili olarak; öğrencilerin ilgisizliği, 30'i dinleme-konuşma, 24'ü öğretim yöntem-teknikleri, 21'i okuma-yazma, 21'i materyal, araç-gereç kullanımı, 20'si öğretim programı, 17'si diğer yükseköğretim kurumlarıyla işbirliği/tecrübe paylaşımı, 15'i ders dışı etkinlikler, 13'ü gramer/dilbilgisi konularını ön plana çıkarmaktadır. "Diğer" kategorisini tercih eden 8 kişinin 2'si pratik olarak kullanamama, 1'i sarf derslerinin hızlıca işlenmesi, 1'i bir yıl hazırlık yetersiz, 1'i dil öğretimine karşı genel ilgisizlik, 1'i öğretici yetersizliği, 1'i hoca yetersizliği ve 1'i bazı hocalar çok zayıf şeklinde cevap vermiştir

Bu sonuçlar, Arapça eğitimi sürecinde çok boyutlu ve çeşitli sorunlarla karşılaşıldığını ortaya koymaktadır. Bu sorunlar arasında en belirleyici unsurun öğrenci ilgisiziliği olduğu görülmektedir. Söz konusu sorunların giderilmesine yönelik olarak yükseköğretim kurumlarına, öğretim elemanlarına, öğrencilere ve ilgili paydaş kurumlara önemli sorumluluklar

düşmektedir. Farklı platformlarda yapılacak çalışmalarla (çalıştay, sempozyum, eğitim seminerleri, tecrübe paylaşımı, yurt dışı aktiviteleri, dil kursları, gezi vb.) başta öğrencilerin ilgisizliği olmak üzere diğer sorunlara da temel çözüm önerileri getirilmelidir.[101]

Ayrıca konuyla ilgili yapılan çalışmalarda; konuşma, anlama, yazma becerilerinin geliştirilmesi[102] muhatap kitleyi tanıma, alan bilgisi, derse hazırlık/planlama, içerik, yöntem-teknik, araç-materyal, iletişim, sınıf yönetimi ve ölçme değerlendirme, Arapça'ya karşı olumsuz tutum,[103] yöntem-teknik ve araç-gereç,[104] Arapça hazırlık sınıfındaki devamsızlık,[105] akademik, fiziki ve sosyal açıdan uygun bir dil eğitimi ortamı,[106] motivasyon[107] kitap ve öğrenci başarısı sorununa[108] yer verilmiştir.

Diğer yandan tespit edilen sorunlarla ilgili somut çözüm önerileri elde etmek için "*Arapça eğitiminde yaşadığınız en önemli soruna çözüm öneriniz nedir?*" şeklinde sorulan soruya verilen cevaplardan hareketle Arapça eğitiminde yaşanan sorunlara yönelik en fazla öne çıkan çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

- Konuşma, dinleme ve günlük iletişim becerilerine dayalı uygulamalı dil öğretimine ağırlık verilmesi.
- Ders programlarının ve öğretim materyallerinin öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda güncellenmesi ve revize edilmesi.

---

101 Bk. Çanakcı, "Öğretim Elemanlarının Gözüyle Yüksek Din Öğretiminde Hadis Eğitimi", 333.

102 Ekinci, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", 160.

103 Altıntaş, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması", 405, 406, 414.

104 Deliçay, "Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması (F.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)", 90; Soyupek, "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Mesleki Öğretim Açısından Önemi ve Yöntem Sorunu", 97;

105 Keyifli, "Hazırlık Sınıflarındaki Devamsızlıkların Sebepleri ve Arapça Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma", 354.

106 Sancak, "Yabancı Dil Eğitimi - Öğretimi ve Arapça Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik", 56, 57.

107 Arslan - Akbarov, "Türkiye'de Yabancı Dil Öğretiminde Motivasyon-Yöntem Sorunu ve Çözüm Önerileri", 179-191.

108 Doğan, "Arapça Öğretiminin Ana Problemlerini Belirleme Amaçlı Deneysel Bir Araştırma", 146-169.

- Arapça öğretiminin hazırlık sınıfıyla sınırlandırılmayıp lisans eğitiminin sonraki yıllarında da sürdürülmesi.
- Öğrenci motivasyonunu artıracak etkinlikler, yurt dışı deneyimleri ve dil kullanım ortamlarının yaygınlaştırılması.
- Öğretim elemanlarının pedagojik yeterliliklerinin geliştirilmesi ve çağdaş öğretim yöntemleri konusunda hizmet içi eğitimler verilmesi.

Bu öneriler, katılımcıların görüşlerinde en sık tekrar edilen ve çözüm açısından en fazla vurgulanan temalar olarak dikkat çekmektedir. Ulaşılan bu bulgulardan hareketle belirtilen sorunlarla ilgili olarak kurumsal ve bireysel ortak bir anlayışla yapılacak bilimsel çalışmalarla çözüm önerilerinin hayata geçirilmesinin Arapça eğitiminin verimliliği, bugünü ve yarını/geleceği açısından önem arz ettiği söylenebilir.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'deki ilahiyat ve İslami ilimler fakültelerinde gerçekleştirilen Arapça eğitiminin mevcut durumunu öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma bulguları, Arapça eğitiminde son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmasına rağmen öğretim programı, materyal kullanımı, öğrenci motivasyonu ve dil becerilerinin kazandırılması gibi alanlarda çeşitli iyileştirme ihtiyaçlarının devam ettiğini göstermektedir. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu ilahiyat/İslami ilimler kökenli, doktora derecesine sahip ve Arapça hazırlık sınıflarında görev yapan akademisyenlerden oluşmaktadır. Bu durum, araştırma bulgularının doğrudan Arapça öğretim sürecinde yer alan deneyimli öğretim elemanlarının değerlendirmelerini yansıtması bakımından önem taşımaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre; Arapça derslerinde en yaygın kullanılan ders kitabı العربية بين يديك olmakla birlikte, öğretim elemanlarının önemli bir kısmı ders kitaplarının özellikle materyal çeşitliliği, teknolojik destek ve uygulama boyutları açısından geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Buna karşın mevcut ders kitaplarının öğretim teknolojileri ile farklı yöntem ve tekniklerin kullanımını büyük ölçüde desteklediği değerlendirilmiştir. Öğretim sürecinde soru-cevap, anlatım ve bilgisayar destekli öğretim yöntemlerinin ön plana çıktığı; öğretim elemanlarının önemli bir bölümünün okuma, yazma, dinleme

ve konuşma becerilerini birlikte geliştirmeyi hedefleyen bütüncül bir yaklaşım benimsediği belirlenmiştir. Ayrıca öğretim elemanlarının çoğunluğunun derslere hazırlıklı girdiği, ders dışı etkinliklere yer verdiği ve literatürü takip ederek mesleki gelişimlerini sürdürmeye çalıştığı görülmüştür. Katılımcıların büyük bir kısmı kendilerini mesleki ve pedagojik açıdan yeterli görmekte, Arapça eğitimcisinde bulunması gereken temel nitelikler arasında alan bilgisi, pedagojik yeterlik, öğrenciye ilgi ve mesleki sorumluluk bilincini öne çıkarmaktadır. Bununla birlikte pedagojik alan yazınını takip eden öğretim elemanlarının oranının alan bilgisini takip edenlere göre daha düşük olması, bu alanda gelişime açık bir durumun varlığına işaret etmektedir.

Araştırma bulguları, öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun mevcut Arapça öğretim programının ders hedeflerine ulaşmaya katkı sağladığını düşündüğünü ortaya koymuştur. Ancak programın yoğunluğu, güncellik sorunu, içerik yapısı ve kalabalık sınıflar öğretim sürecinin etkililiğini sınırlayan unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin Arapça derslerine yönelik ilgi düzeylerinin orta seviyede olduğu, derslere yönelik olumlu tutumların ise daha çok ders içeriği ve öğretim elemanının yaklaşımıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin Arapça hazırbulunuşluk düzeyleri genel olarak orta seviyede değerlendirilmiş; buna rağmen öğretim elemanlarının çoğunluğu öğrencilerin eğitim süreci sonunda Arapça yeterliklerinde olumlu yönde bir gelişim yaşadığını belirtmiştir. Bu durum, mevcut sistemin belirli ölçüde başarı sağlamakla birlikte daha etkili sonuçlar üretebilecek potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Araştırmada ayrıca kurumlar arası işbirliği stratejisi ile gerçekleştirilen seminer, çalıştay, konferans, sempozyum, proje ve benzeri faaliyetlerin tecrübe paylaşımına katkı sağladığı ve Arapça eğitiminin geliştirilmesinde önemli bir işlev üstlendiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte öğretim elemanları tarafından en önemli sorun alanları olarak öğrencilerin Arapça'ya yönelik ilgisizliği, dinleme ve konuşma becerilerindeki yetersizlikler ile öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin eksiklikler öne çıkarılmıştır.

Netice olarak çalışma, yüksek din öğretimi kurumlarında Arapça eğitiminin kurumsallaşma ve gelişim sürecini sürdürdüğünü; ancak öğrenci motivasyonunun artırılması, iletişimsel dil becerilerinin güçlendirilmesi, öğretim programlarının güncellenmesi, materyal ve teknolojik altyapının

geliştirilmesi ile öğretim elemanlarının pedagojik yeterliklerinin desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda yapılan araştırmaların artırılmasının, Arapça eğitim-öğretimine ilişkin uygulamaların bilimsel veriler ışığında geliştirilmesine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Çalışma sonucu ulaşılan bulgular çerçevesinde aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

• Arapça öğretim programları, öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerine göre yeniden yapılandırılarak güncellenmelidir. Programlar yalnızca dil bilgisi öğretimine değil, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin dengeli gelişimine daha fazla odaklanmalıdır.

• Arapça eğitimi hazırlık sınıfıyla sınırlandırılmamalı, lisans eğitiminin sonraki yıllarında da kademeli olarak devam ettirilmelidir. Böylece öğrencilerin dil yeterliklerinin sürdürülebilir biçimde geliştirilmesi sağlanabilir.

• İletişimsel dil öğretim yaklaşımı temel alınarak konuşma ve dinleme becerileri ekseninde bütüncül yaklaşıma daha fazla ağırlık verilmelidir. Özellikle öğrencilerin günlük hayatta Arapçayı kullanabilecekleri uygulama ortamları oluşturulmalıdır.

• Ders kitapları ve öğretim materyalleri çağın gereksinimlerine uygun şekilde revize edilmeli, dijital içerikler, etkileşimli uygulamalar ve çoklu ortam araçlarıyla desteklenmelidir.

•Öğretim elemanlarının mesleki ve pedagojik yeterliklerini geliştirmeye yönelik hizmet içi eğitim, sertifika programları ve mesleki gelişim faaliyetleri düzenli hâle getirilerek katılım teşvik edilmelidir.

• Öğrenci motivasyonunu artırmaya yönelik konferans, dil kulübü/topluluğu, dil laboratuvarı, kültürel etkinlik, yurt dışı değişim programı ve uygulamalı dil faaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır.

• Arapça öğretiminde sınıf mevcutları azaltılmalı, fiziki ve teknolojik altyapı iyileştirilmeli, öğretim sürecinin daha verimli yürütülmesine imkân sağlayacak öğrenme ortamları oluşturulmalıdır.

• Üniversiteler arasında ulusal ve uluslararası düzeyde tecrübe paylaşımını artıracak çalıştay, sempozyum, ortak proje ve akademik iş birlikleri teşvik edilmelidir.

• Arapça öğretiminde öğrenci hazırbulunuşluk düzeylerini dikkate alan seviye temelli eğitim modelleri geliştirilmeli; farklı dil yeterliklerine sahip öğrenciler için destekleyici programlar uygulanmalıdır.

• Arapça eğitiminin etkililiğini değerlendirmek amacıyla öğrenci, öğretim elemanı ve yöneticileri kapsayan boylamsal, deneysel ve karma yöntemli araştırmalar artırılmalıdır.

Kaynakça

Abdelghany, Asem Hamdy. "Yabancılar İçin Arapça Eğitiminde Teknoloji Kullanımı". *Yükseköğretimde Arapça Eğitimi 2.* ed. Ahmet Ali Çanakcı - Asem Hamdy Abdelghany. 251-261. Konya: Palet Yayınları, 2020.

Abouelnasr, , Zaki. *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Bilgisayar Kullanımı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.

Altıntaş, Muhammed Esat. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar: Bir Meta-Sentez Çalışması". *Eskiyeni* 52 (Mart 2024), 405-433.

Arslan, Mustafa - Akbarov, Azamat. Türkiye'de Yabancı Dil Öğretiminde Motivasyon-Yöntem Sorunu ve Çözüm Önerileri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 24 (2010), 179-191.

Arslantürk, Zeki. *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2001.

Aşlamacı, İbrahim. "Günümüz Türkiye'sinde Sayılarla Yüksek Din Öğretimi", *Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Sempozyumu (Akademik ve Sosyal Yönleriyle, ed.* İbrahim Aşlamacı vd. 2/21-37. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2019.

Aydın, Mehmet Zeki. "Arapça'yı Nasıl Öğretelim". *Yükseköğretimde Arapça Eğitimi 2*. ed. Ahmet Ali Çanakcı - Asem Hamdy Abdelghany. 195-230. Konya: Palet Yayınları, 2020.

Aydın, Mehmet Zeki. "Eğitimde Program Geliştirme ve Arapça Dersi Öğretim Programı Üzerine". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1996), 123-142.

Balcı, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2006.

Baş, Türker. *Anket Nasıl Hazırlanır Uygulanır Değerlendirilir?* Ankara: Seçkin Yayınları, 2006.

Bayraktar, Mehmet Faruk. "İlahiyat Fakültelerinde Uygulanan Arapça Öğretimi Üzerine (Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)".*Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Sempozyumu (Akademik ve Sosyal Yönleriyle).* ed. İbrahim Aşlamacı vd. 1/647-671. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2019.

Bostancı, Ahmet. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Kullanılan Ders Kitapları ve Diğer Araç-Gereçlerin Tespit ve Analizi". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11 (2005), 1-30.

Civelek, Yakup. "Türkiye'de Arapça Öğretimine Dair Bazı Teklifler –Riyad Arap Dil Enstitüsü Örneği". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 2 (Aralık 1998), 225-282.

Creswell, John. W. *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. çev. ed. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap, 2016.

Çanakcı, Ahmet Ali. *Öğrenme Öğretme Süreci Açısından Yaz Kur'an Kursları (Balıkesir Örneği).* Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.

Çanakcı, Ahmet Ali. "Türkiye'de Yüksek Din Öğretiminde Arapça Eğitiminin Tarihsel Gelişimi". *Yükseköğretimde Arapça Eğitimi 1*. ed. Ahmet Ali Çanakcı - Asem Hamdy Abdelghany. 7-38. Konya: Palet Yayınları, 2020.

Çanakcı, Ahmet Ali. *Pandemi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerine Göre Arapça Eğitimi*. Konya: Palet Yayınları, 2021.

Çanakcı, Ahmet Ali. "Öğretim Elemanlarının Gözüyle Yüksek Din Öğretiminde Hadis Eğitimi". *Türkiye'de Hadis Eğitimi*. ed. Recep Emin Gül – Ahmet Ali Çanakcı. Konya: Palet Yayınları, 2022.

Deliçay, Tahsin. "Arapça Öğretiminde Modüler Yöntem İle Geleneksel Yöntemin Karşılaştırılması (F.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (Ocak-Haziran 2001), 89-112.

Deliçay, Tahsin. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Öğrenmedeki Motivasyon Düzeyleri (Fırat Üniversitesi İlahiyat Fak. Örneği)". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (2005), 59-74.

Demir, Mehmet Akif. "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Arapça Lisans Dersleri Hakkındaki Görüşleri -19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği-", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2014), 227-242.

Doğan, Candemir. *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretim Metot ve Teknikleri*. Ankara: Y.y., 1989.

Demirel, Özcan. *Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi, 2020.

Doğan, Candemir. "Arapça Öğretiminin Ana Problemlerini Belirleme Amaçlı Deneysel Bir Araştırma". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (2001), 145-170.

Ecer, Münir. "Bir Anlatı Araştırması: Yüksek Din Öğretimi Kurumlarındaki Arapça Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar". *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (Haziran 2023), 1-22.

Ekinci, İsmail. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Verilen Arapça Hazırlık Eğitimine Dair Bir İnceleme", *Van İlahiyat Dergisi* 7/11 (Aralık 2019), 144-161.

Erkuş, Adnan. *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011.

Gündüzöz, Soner. "Arapça Öğretiminde Başvurulacak Bazı Yöntem ve Teknikler Pedagojik Bir Değerlendirme". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 29 (2010), 35-53.

Harman, Gonca - Çelikler, Dilek. "Eğitimde Hazır Bulunuşluğun Önemi Üzerine Bir Derleme Çalışması". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi* 1/3 (2012), 147-156.

Kahyaoğlu, Yasin. "Arapça Eğitimi Üzerine Bir Araştırma". Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 19 (2008), 125-133.

Kaptan, Saim. *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri, 1993.

Karaca, Selman. *Yabancı Dil Öğretiminde Drama ve Arapça Konuşma Becerisine Etkisi*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2016.

Keyifli, Şükrü. "Hazırlık Sınıflarındaki Devamsızlıkların Sebepleri ve Arapça Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/2 (1996), 325-357.

Ozan, Özlem – Göçmenler, Hüseyin. "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Uzaktan Farklılaştırılmış Öğretimi Projesi". *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 31 (2018), 129-152.

Özbay, Özden. "Çapraz Tablo Analizi Nasıl Yapılır?: Pratik Bir Açıklama". *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* 9 (2008), 459-470.

Özcan Yusuf - Yapıcı Asım. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Arapça Dersine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi (Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği)". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (2016), 113-142.

Özdemir, Abdurrahman. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Gerekliliği, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2004), 27-47.

Polat, Hüseyin. "Öğretmen Adaylarının 2-8 Snıflardaki Arapça Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri". *International Journal of Human Sciences* 16/4 (2019), 938-950.

Resmi Gazete 29187 (26 Kasım 2014).

Sancak, Yusuf. "Yabancı Dil Eğitimi - Öğretimi ve Arapça Tarihçe, Amaç, Esaslar, Elemanlar, Usûl (Metot) ve Teknik". *EKEV Akademi Dergisi* 2/1 (Kasım 1999), 53-67.

Sağlam, İsmail (2010). "Fransa'daki Türklerin Din görevlerini Mesleki Yeterlilik Açısından Değerlendirmeleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2010), 275-299.

Soyupek, Hasan. "İlahiyat Fakülteleri Hazırlık Sınıflarında Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Başarılarının Tespit Edilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/32 (2014), 71-88.

Soyupek, Hasan. "İlahiyat Fakültelerinde Yürütülen Arapça Öğretimine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Isparta İlahiyat Fakültesi Örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/10 (2003), 77-95.

Soyupek, Hasan. "İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminin Mesleki Öğretim Açısından Önemi ve Yöntem Sorunu". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/12 (2004), 97-115.

Soyupek, Hasan. "Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Arapça Öğretiminde Motivasyonun Önemi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/20 (2008), 179-197.

Soysaldı, Mehmet. "Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinde Arapça Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Yolları". *EKEV Akademi* Dergisi 14/45 (Güz 2010), 247-279.

Türkmen, Sabri. "İngiltere Üniversitelerinde Arapça Öğretimi". *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 7/2 (2018), 104-119.

Uçar, Recep. "İlahiyat Fakültelerinde Okutulan Arapça Dersine Karşı Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/2 (2013), 127-144.

Uçar, Recep. "Din Öğretimi Kurumları Öğrencilerinin Arapça Derslerine İlişkin Tutumları ve Tutum Geliştirme Önerileri". *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi,* 3/1 (2017), 87-112.

Uçar, Recep. "Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi Arapça Eğitiminde Tutumlar ve Tutum Geliştirme Önerileri". *Yükseköğretimde Arapça Eğitimi 2*. ed. Ahmet Ali Çanakcı - Asem Hamdy Abdelghany.5-34. Konya: Palet Yayınları, 2020.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2004.

Yıldız, Ahmet. "Türkiye'de Arapça Öğretiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Yüksek Öğretimde Arapça Eğitimi I*. 39-53. Konya: Palet Yayınları, 2020.

Yılmaz, Hacı. "el-Yasemin İsimli Arapça Öğretim Setinin Biçimsel ve Yöntemsel Açıdan Değerlendirilmesi". *Journal of Human Sciences*, 16/3 (2019), 857-874.

YÖK, Yüksek Öğretim Kurulu. 24/07/2015 Tarih ve 75850160-104.01.01.06/41638 Sayı.

YÖK, Yüksek Öğretim Kurulu. "İlahiyat Programı Bulunan Tüm Üniversiteler". Erişim 11 Aralık 2021. https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=20041.

YÖK, Yüksek Öğretim Kurulu. "İslami İlimler Bulunan Tüm Üniversiteler". Erişim 11 Aralık 2021. https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=21300.

Evrak Tarih ve Sayısı: 07/05/2020-E.19456

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : 47334775-900-
Konu : Etik Kurulu Onay Belgesi

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi : 06/04/2020 tarihli ve 33946129/900/16851 sayılı yazı.

Fakülteniz Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dr.Öğr.Üyesi Ahmet Ali ÇANAKCI'nın "Yükseköğretimde Arapça Eğitimi" adlı bilimsel araştırmasında veri olarak kullanmak üzere Türkiyedeki farklı İlahiyat/İslami İlimler Fakültelerinde Arapça dersine giren öğretim elemanları üzerinde anket çalışması yapama isteği ile ilgili, Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonunun 20.04.2020 tarihli ve 2020/4 sayılı toplantısında alınan Onay Belgesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Mehmet NARLI
Rektör Yardımcısı

Ek :
Etik Onay Belgesi (1 sayfa)

Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Çağış Yerleşkesi 10145 Balıkesir
Tel: 02666121400-1530
E-Posta: yazi@balikesir.edu.tr
Ayrıntılı bilgi için irtibat: Ünsal Ulubay
Faks: 2666121413
Elektronik ağ: http://www.balikesir.edu.tr/site/birim/genel-sekreterlik-11

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KOMİSYONU
ONAY BELGESİ

Balıkesir İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dr.Öğr.Üyesi Ahmet Ali ÇANAKCI'nın "Yükseköğretimde Arapça Eğitimi" adlı bilimsel araştırmasında veri olarak kullanmak üzere Türkiyedeki farklı İlahiyat/İslami İlimler Fakültelerinde Arapça dersine giren öğretim elemanları üzerinde anket çalışması yapabilmesi ile ilgili etik kurul onay belgesi isteği komisyonumuzca değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur. 20.04.2020